

Vabadussõja Tähistel.

HIND 5 SENTI

Väljaandja: VABADUSSÕJA MÄLESTAMISE KOMITEE.

Vastutav- ja tegevtoimetaja: kolonelleitnant O. KURVITS.

Toimetuse aadress: Tallinn, Pagari t. 1; telef. kaitsväe 195.

Nr. 6.

Tallinnas, 14. juunil.

1934.

Mõningaid mõtteid Vabadussõja mälestamisest*).

Meie Vabadusvõitluse üldise mälestustähistamise idee ei ole veel võtnud reaalsemat ilmet. Tuleb oletada, et meie rahvuslik mõtlemine, meie rahvusgeenius ei ole veel jõudnud oma loomisprotsessis õnnisturikkasse loomingajajärku. Ei ole vast halb, et see on nii. Enneaegne looming võib muutuda vahest ebaõnnestunukski.

Aegajalt kerkib üles ühel ehk teisel puhul uusi mõtteavaldusi. Soovitakse, et meie mälestustähistamine oleks monumentaalne ja et see igal juhul ei tohiks jääda varju meie naabrite vastavate ehituste kõrval (mis ei vastaks ka meie osale tollel riikide loomise ajajärgul). Teised jälle, arvestades meie majanduslikku olukorda, peavad kohasemaks odavama, kuid siiski püsiva mälestustähistamise püstitamist. Väidetakse selle juures, et mälestusmärgi väärtus ei ole mitte selle hinnast, vaid sellest tähtsusest või mõttest, mis sellele märgile antakse. Vaatamata sellele, kas meie sümpaatiad kalduvad ühele ehk teisele poole, võib asja kaaludes tõmmata mõlemale võimalusele oma teatud piirid.

Meie rahalised võimalused ei ole muidugi suured, eriti võrreldes teiste riikidega. Aga nad ei ole ka mitte nii väga väikesed. Tuleb arvestada, et raha, mis kulutatakse ehitusele, ei saa mitte tulde visatud, vaid see läheb kõik ehituse materjali ja töö peale. Inimestele töö leidmiseks kulutame juba kauemat aega võrdlemisi suuri summe; tihti väidetakse, et kulutused pole tehtud sealjuures kuigi otstarbekohaselt. Siin leiame hea võimaluse produktiivseks kulutuseks.

Meie hinge kerkiks ülevad tunded, kui vaatleksime kaunikujuulist, suurejoonelist ehitust, mis on õilsahingelise rahva iseloomule vastav suursaavutus. Keset keskpärase ja mittestiilsete majade rägastikku kerkib järsult üles nagu mingi kaljurahn, ei, ennem põhjamaale omane valendav mitmeharjaline jääruugas. See on omapärane põhjamaa kunstitöö. Vaba rahva mõtlemine on siin end hoogsalt vabastanud ümbritseva linna arhitektuurilistest mõjutustest. Rünka stiilsed üksikharjad peavad kujutama ülespoole ihkava rahva hinge üksikuid purske. Selle kesktüvi on väljapaistvam teiste hulgast. Ta peab tähendama oma eluõigusse veendunud rahva viimast suurt saavutust — võitu ja vabateed tulevikku arenemise kõrgustesse. See ilus ehitus on selle mitmesopiliselt laialivalguva linna keskpunktiks. See oleks aga liig vähe, see oleks nii ainult argipäeva seisukohalt vaadatuna. Ideeliselt on see aga kunstisaavutus, mis rahva vabaduse ja arenemise sümboliks. Kuid mitte ainult kogu maa pilgud ei ole pöördunud selle ehituse poole. Vähe-malt kord aastas, 24. veebruaril, on selle ehituse harjale asetatud hiilgavatele tuledele kiindunud ka üle lahe asuva vennasrahva pilgud. Seal jälgitakse tuskava südamega, kas veel hiilgab vennasrahva vabadustuli, või on vaja juba mehhi koondada, et möödunud aegade eeskujul üle lahe õigel ajal jõuda appi.

Toimetusele avaldamiseks saadetud.

Tuleks kaaluda küsimust, kas mitte püstitada suuremat ehitust Kalevilinna — Toompeale? On tehtud ja tehakse ju suuri kulusid rahva üksikute liikmete mälestamisel. Ei tohiks siis ka suursaavutuse — vabaduse ning selle heaks toodud ohvrite ja võidu —

mälestamisel kokkuda suuremate kuludest? Ehitusse tuleks paigutada siis kahtlemata ka kõik muuseumid, millistele pole seni veel leitud sündsast kohta. Toompeal tuleks lammutada vanade majade kvartaal Vene- ja Toomkiriku vahel ning sellele ehitada suurem hoone, mis oleks suurimaks vaatamisväärsuseks Tallinnas. See ehitus peaks tõendama, et oskame ka ehitusalal end mõjukalt avaldada.

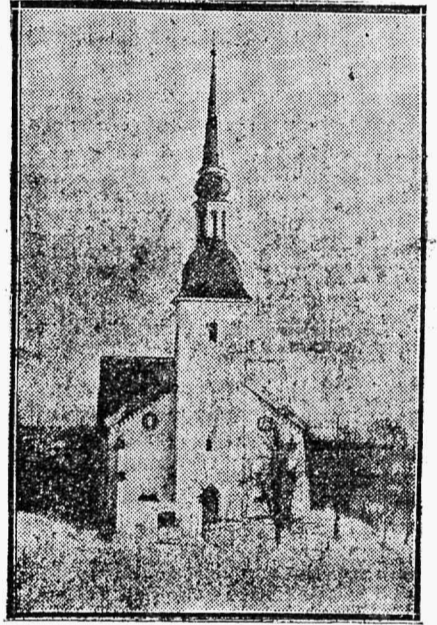
Suurejooneline ehitus oleks eriti mõjuv neile, kes lähenevad linnale — sündigu lähenemine siis kas maa- või raudteedel, või jälle vee- või õhuteedel.

G. S.

Sini-must-valge 50-aastat.

4. juunil s. a. möödus 50 aastat sellest päevast, mil Otepää kirikumõisas pühitseti esimene sini-must-valge lipp, mis kuulub Eesti Üliõpilaste Seltsile. Seda tähtpäeva pühitseti 2.—4. juunil Tartus ja Otepääl suure pidulikkusega ja see kujunes suureks rahvuslikuks pidupäevaks. Muuseas avati Otepää kiriku esiküljel Eesti Üliõpilaste Seltsi poolt valmistada lastud mälestustahvlid, millest üks kujutab lipu pühitsemise momenti Otepääl ja teine sümboliseerib nimetatud lipu Eesti riigilipuna.

Juba 1870. a. astusid kokku mõned Eesti soost üliõpilased Tartus, et leida rahvuslikku õhust omavalimisest koostööst. Nendest koosviibimistest kasvas

Otepää kirik, kus pühitseti esimene sini-must-valge lipp.

A.E.G.

TALLINN
RAEKOJAPL. 4.
TEL. 428-15.

SEE ON
ODAVATE
ELEKTRIVARVETE
OSTUKOHT
TALLINNAS.

Elekterjõud
on odav
ja hea
A.E.G.

A.E.G.

ESTI-ELEKTRISELTS P.V.

TELEF. 428-15. **RAEKOJAPL. 4.** TELEF. 428-15.

aegade jooksul välja soov luua Eesti korporatsioon, millele otsustati anda nimeks „Vironia“. Loomulikult tekkis sellega koos üles ka värvide küsimus. Need pidid olema värvid, mille alla koonduvad kõik haritud eestlased, sellega tõsises mõttes Eesti rahvuslikud värvid. Küsimust kaaluti mõnda aega. Soovitati mitmesuguseid värvikombinatsioone. Jääd peatuma 17. septembri 1881. a. koosolekul sini-must-valge trikolori juure.

Valides värve, püüti leida igale värvile sügava sümbolise tähenduse. Värvid pidid kajastama meie rahva iseloomu ja aateid, olema kooskõlas meie kodumaa ilmastiku ja loodusega ja vastu peegeldama rahvariituse värve. Üks osavõtjaist, dr. H. Rosenthal jutustab, et Eesti lipu loomisest olnud eeskujuks Soome rahvuslikud värvid sinine ja valge, taeva ja lumega kaetud maa värvid, millele must vahele paigutatud pika ja kurva pärisorjuse meeletuletajana. On võimalik, et Soome värvid üksikutele osavõtjatele otsustamist hõlbustasid, enamik osavõtjaist kinnitavad, et värvid valitud täiesti iseseisvalt. Sinine värv pidi

(Järg 3. lhek.)

Kõige suurem
valmisriiete kaubamaja Eestis

A. Rubanowitsch

Viru tän. 8.

GLORIA

Iga daami lemmik on

GLORIA siidisukk

Saadaval parimates ärides.

A.-S. „Transiito“

Uus tän. 28.

Telefon 456-79.

50 Eesti juubelinäitus

peetakse **TARTUS 24.—27. augustini** uuel, moodsal näituseväljal
tööstuslike, kaubanduslike ja põllumajanduslike organisatsioonide ühisel korraldusel.

Ülesandmisi võetakse vastu ja teateid antakse näituse büroos:
Tartus, Promenadi tän. 2—17, tel. 1-01.

EESTI PÕLLUMEESTE SELTS, TARTUS.

Telefon 427-91.

A.-S. Eesti Tuliikumonopol

Tallinn, Vabaduse pl. 5.

SRO

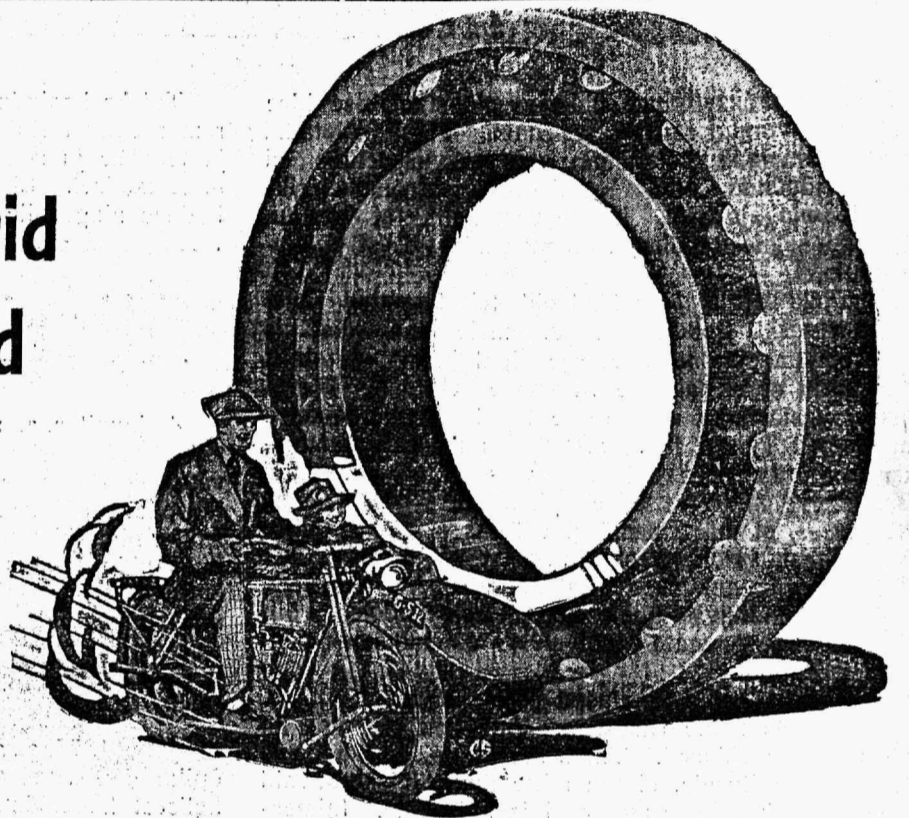
kuul-laagrid
rull-laagrid

Peaesindus ja ladu

Karl Bertram

TALLINN

Vene turg 1, telef. 306-15.

Tallinna Linnapank

Tallinnas, Suur Karja tänav 7.
Telegrammi aadress: „Linnapank“.

Direktor J. L. JÜRGENS 443-40
P. KURVITS 427-19
T. LOIK 448-39
Operatsioonisaal ja raamatupidamise osakond 426-76

Toimetab kõiki pangaoperatsioone sise- ja välismaal.

Võtab kaupu oma aita-
desse hoiule ja annab
nende vastu laenusid.

Aktsiaselts

„EESTISIID“

Soovitab siidi-, poolsiidi-,
puuvilla- ja mööbliriidet.

Uudiseid hooajaks!

Prääk ja restide müük
suure hinnaalandusega
vabriku ladudest.

Tallinn, Viru tän. 14, telefon 447-87.
Tallinn, Laadaplats nr. 70.
Tartu, Aleksandri tän. 6, tel. 1-95 ja Poe t. 7.
Viljandi, Tartu 1-a, telef. 30.
Petseri, Turuplats.
Narva, Peetri plats 1.

Kõrges headuses

šokoladi kompvekid

„Progress“

TALLINN

Narva maant. 19. Telef. 309-67.

EESTI MINERAALIDE TÖÖSTUS

„ESTONAFTA“

TÖÖSTUS: Madara t. 7 — Paldiski m. 29. Kõnetr. 431-93.
KONTOR: Tallinn, Vene tän. 8.
Kõnetraadid: 430-88 ja 433-91.

Soovitame oma tööstuse saadusi: Autoõlid „Estomin“,
mootorõlid, sepaatorõlid, traktorõlid, düna-
moõlid, kompressorõlid, vasellin D.A.B. VI valge
ja kollane, tavott ja mitmesug. silindri ja masinaõlisid.

Põllumajanduslik eksport O.-A. „OVO“

Asutatud 1924. a.

KONTOR: Tallinn, Suur Karja 18, Laenupanga majas ja ruumes.
Kõnetraadid 445-71 ja 447-53.

Ostab piiramata arvul väljaveoks ja siseturu tarbeks

**kanamune
ja nahku.**

GINOYKER BAYS

Sini-must-valge 50-a. Terved hambad teevad terve töö.

(Algus 1. lhk.)

vastu peegeldama meie kodumaa taevasina, ta pidi meele tuletama: ole ustav oma rahvale ja tööle, et ka sind võib usaldada. Must meenutas mitte üksi rahva musta ja piinarikast minevikku, vaid ka kodumaa tootvat mullapinda ja musta mulgikuube. Eriti soojalt kaitsenud musta värvi Mulgimaa mees Jaan Bergmann. Must pidi ka meele tuletama, et musta mulla alla tuleb mätta kõik, mis kõlvatu, kõrkus, häbi ja orjameel. Valge vastas talvisele lumemaastikule ja suvistele valgetele öödele. Ta pidi õhutama püüet valguse poole ja rõhutama valguse vajadust rahvale. Eriti ägedasti pooldanud valget värvi Hugo Treffner.

Kavatsetud korporatsioon jäi asutamata, värvid avalikult tunnustamata. Seltsi tuline esimees A. Mõtus, kes 26. märtsil 1882. a. värvimütsi Tartus demonstreeris, pidi kannatama saksa korporantide omavoli, värvimüts kisti temal peast ja tallati jalge alla, kuna Mõtus ise sunnitud oli kodumaalt lahkuma. Aga

Seepärast peate hoolitsema selle eest, et Teie hambad ikka oleksid terved korrapärase ravimisega **Chlorodont—hambapastaga**, millel on suurim puhastusjõud ja mis ei tee kahju tundelikule hamba-kattele. Iga hammas on tähtis, igaüks neist peab olema alles, igaüks neist nõuab igapäevast hoolitsust Chlorodont'iga Tuubi hind 55 ja 85 s.

Laboratorium „LEO“ Tallinn.

sin arvata siin parajaid sõnu pajatada. Taara vaim, kes Eesti rahvast senini kõigist viletsusest hoolimata elul on hoidunud, olgu silmapilgul ja ka edaspidi meie kaitseks. Siin laskem meid ära tunda, et

Eesti alandusel on tulnud ots.

Isamaa, sa helde, püha, kuule meie palveid: meid su hoidjaks pühitse.* Selle peale lauldi püsti seistes

viskas, nõnda muutub ka see lipp maoks neile, kes teda maha jätaavad. Aga nõnda kui kepp Moosesele käes hoides sai kindlaks toeks, nii saab ka see lipp neile, kes temale ustavaks jäävad ja teda kõrgel hoiaavad. Lõpuks õnnistas kõneleja lippu ja vanem vilistlane ning esimene seltsi asutaja Rosenthal lõi hõbedase naela lipuvardasse.

*

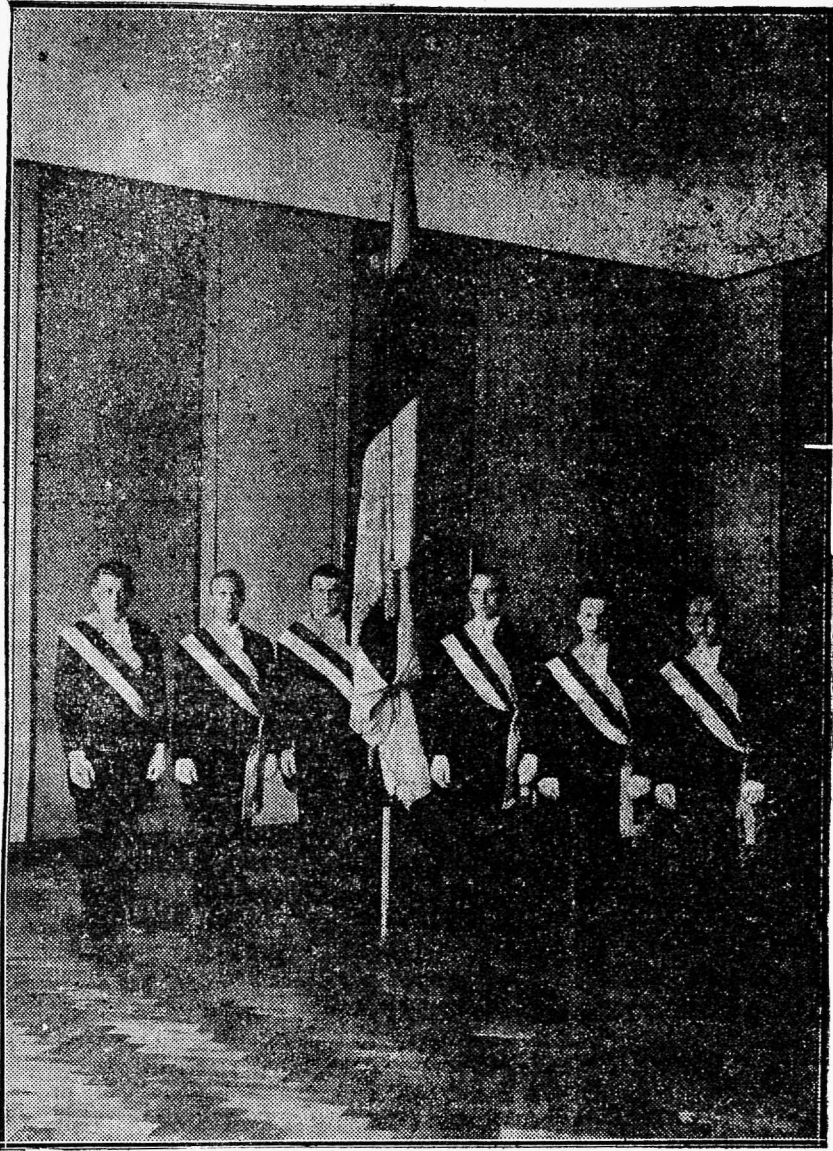
Otepääl pühitsetud sini-must-valge lipp oli alul ainult Eesti Üliõpilaste Seltsi liikmete ühendajaks. Võitluses rahvuslike aadete ja iseseisvuse eest muutus see aga ajajooksul kogu Eesti rahvast ühendavateks värvideks, mille all võideldes võitsime Vabadussõja ja saavutasime poliitilise iseseisvuse.

Riigivanem K. Pääs mälestustahvlite avamise puhul Otepääl peetud kõnes tähendas:

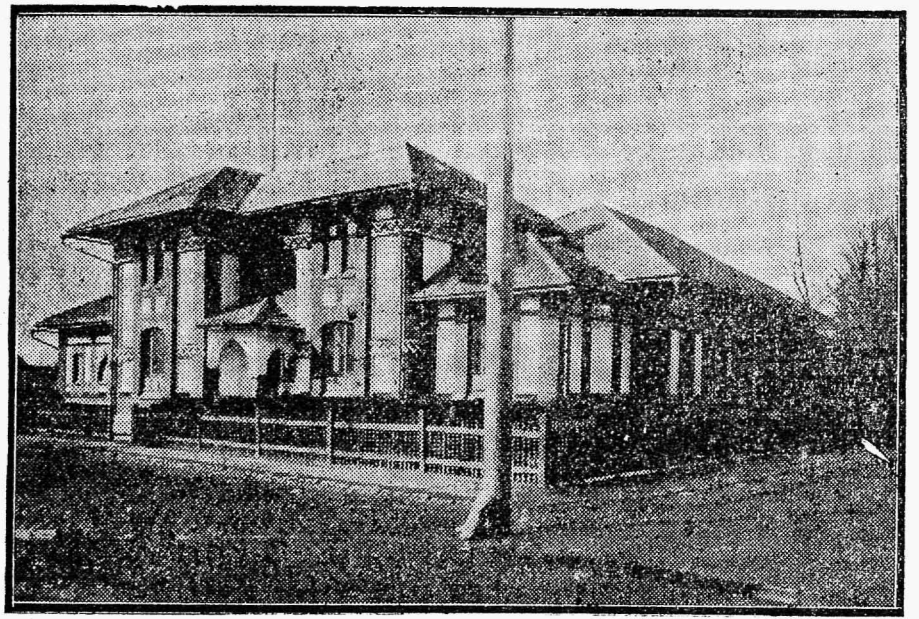
Selle lipuga ühiselt pühitseme ka oma 50. võitlusejumbelit. Selle lipu all ei ole sekunditki puhatud, vaid võideldud.

See lipp on püha kogu Eesti rahvale. Selle all on kasvanud meie rahvas ning võidelnud oma õiguste ja tõekspidamiste eest, see sümbol on ühendanud meie rahvast ning virgutanud tegudele. Pole ühtki, kes on julgenud ja suutnud selle vastu üles astuda.

Selle ühendava sini-must-valge lipu all kogusime oma mehi võitluseks oma vabaduse eest, selle lipu

Ajalooline sini-must-valge lipp saatjatega.

Eesti Üliõpilaste Seltsi maja Tartus.

värvid pärandati edasi Eesti Üliõpilaste Seltsile, mis 1883. a. kinnitati. EÜS võttis need värvid oma lipuvärvideks. Märtsikuus 1884. a. otsustasid mõned eesti noorikud ja neid seltsile Eesti värvilise lipu kinkida. Suurema töö lipu õmblemisel tegid pr. dr. Hermann, neid Behrman ja Hermann.

4. juunil 1884. a. toimus lipu õnnistamine Otepääl.

Selleks sõitsid seltsi liikmed ja vilistlased ühiselt Tartust välja. Suur kollane toolvanker oli sõitjaid tulvil, kaks kutsarit pukis, vankri ees 8 hobust, neli ja neli reas, nõnda asuti teele. Vankris oli 6 vilistlast ja 16 üliõpilast. Reis möödus kiiresti. Kui metsatuka tagant paistma hakkas Otepää kiriku torn, siis päästeti lipp varjukatte alt ja pandi sõidutuulde lehvimale. Otepääl võttis tulejaid vastu vilistlane õpetaja B. Sperrlingk.

Teise koosviibimise päeva õhtul oli lipu pühitsemine õpetajamaja saalis. Alguseks lauldi „Hellad vennad astkem kokku“, siis ütles seltsi esimees P. Hellat sissejuhatusena, enesel pisarad silmis: „Vennad, see tund on liiga püha, kui et mina ennast väärt võik-

„Vaigistage kõnekõmu“. Laulmise ajal sündis üldine vennastus: esimees ja tema abi astusid ringi keskele, võtsid veinikarika kätte, jõid ise ja pakkusid „töine-tõisele suud andes kätt“. Sellejärele astusid nad teiste juure ja tegid „igauhega nõndasama, üks hääle poole, tõine kurale poole ringi käies“. Lõpuks astus esimees „õdede“ juure. Koosolekul viibis neli naisterahvast, koosolijate ligemad omaksed, ka nendega kokku juues ja nende käele suud andes.

Siis järgnes

pühitsemise akt.

„Vanamees“ Ch. Behrman kõneles värvide ja lipu tähendusest ja tänas lipuvalmistajaid. Õpetaja Sperrlingk soovis, et lipp alati lehviks vaprate meeste ees. Lauldi vaimustusega „Me Jumal on üks kindel linn“ ja siis pidas vilistlane R. Kallas, Valga õpetaja, pühitsemise kõne 2. Mooses 7., 8. ja 10. alusel: „Tema räägib vägevasti ja pörutab kui haamriga igale mehele südamesse“. Ta ütles, et töotustel ja vannetel on siis jõudu, kui Jumal nad omalt poolt kinnitab. Nõnda kui Aroni kepp muutus maoks, kui Aron ta maha

all läksid meie sangarid lahingusse, ning ohverdasid oma elu.

Selle lipu all on meis usku ilusamasse tulevikku ja see sümbol ühendab meid ka edaspidi võitluseks oma riigi ja rahva eest. Eesti lipp lehvib alati vaba Eesti rahva ees. Seni on Eesti rahvas vaba, kui lehvib see lipp ning ühendab rahvast. Sellega on ühendatud meie parimate poegade soovid.

Meil lõuna pool, Ungaris, elutseb vennasrahvas, kes näevad oma ühendussümbolina tuhandeaastast krooni. Meil pole seda, kuid meie võime öelda, et meie ühendussümboliks on sini-must-valge lipp,

mis on kannud meid rasketel silmapilkudel ning olnud saatjaks rõõmuhetkeil. Kui meie hoiame kõrgel oma lipu, siis on see elavaks teejuhiks kogu meie rahvale.

Täna, sini-must-valge 50. juubelipäeval, töotame puhtast südamest, et hoiame puhtalt kõrgemal kohal selle lipu ning ohverdame seda, mida nõuab rahvas, kes tahab vabalt elada!“

Eesti teede kaart

Teedeministeriumi väljaanne.

Jälle saadaval parimates raamatukauplustes ja Riigitrükikojas.

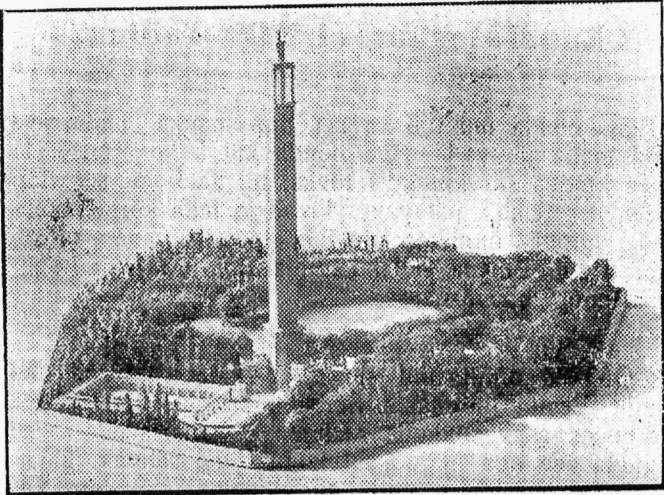
Külastage

Hotel „Du Nord'i“

Mängib Hubert Anton.

Sõjamäe hiis.

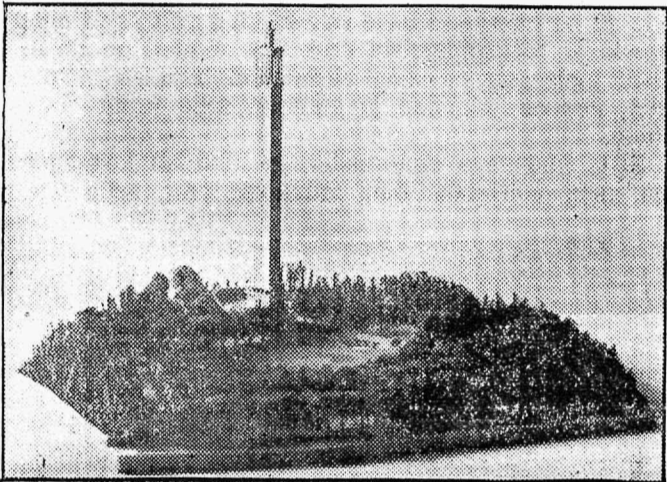
12. skp. avati Tallinnas, Ohvitseride Keskkogu kasiinos Sõjamäe kaunistamise Komitee poolt korraldatud Sõjamäe hiie kavandite näitus, mida korraldajad käesoleval juhul millegipärast nimetavad Vabadussõja üldmonumendiks, mille püstitamine teatavasti Vabadussõja mälestamise Komitee ülesandeks. Toome siinkohal dipl. arhitekt major J. Ostrati poolt Sõjamäe kaunistamise Komitee nõuete järgi koostatud kavandist mõned ülesvõtted. Lähemaks kavandi selgituseks märgitakse:

Sõjamäe hiis — vaade Ülemiste jaama poolt (arh. major Joh. Ostrati mudel) Keskel urila.

Hiis koosneb seitsmest elemendist:

1. Rahvakogumise lagendik — hobusejalje kujuline muru, kinnine, kõljalt ümbritsetud puudega. Mahutab vähemalt 1% kogu eesti rahvast.

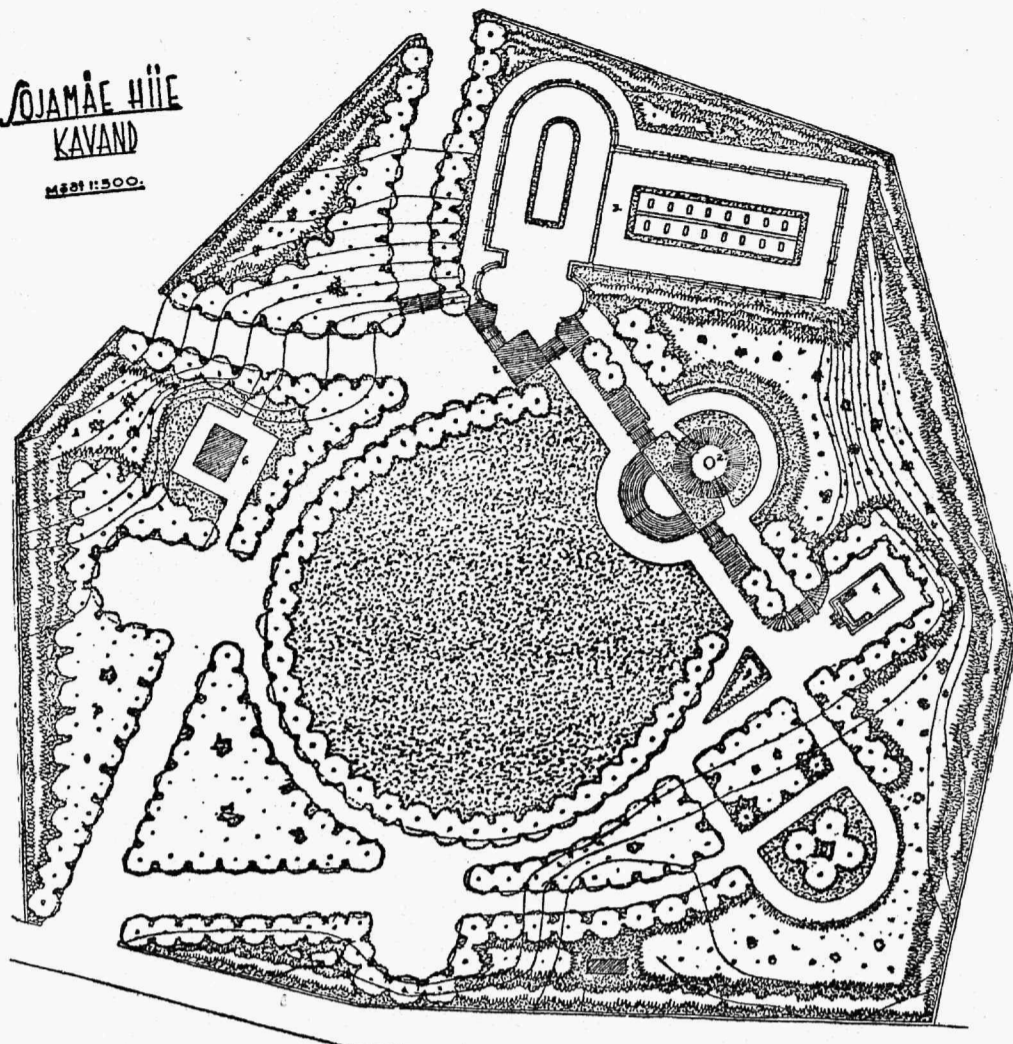

Sõjamäe hiis — vaade mere poolt (arh. Joh. Ostrati mudel). Vasakul esiplaanil — rahvuskangelaste kalmistu.

2. Urila. Maaapealne osa kõrgendatud. Keskel künkjal paiguneb urikivi. Eest viib kaarekujuline astmestik maa-alusesse ruumi, mis vastavate klaasidega varustatud šahti kaudu omab müstilise valgustuse. Maa-aluses ruumis asetseb nimetu rahvuskangelase põrm ja hoitakse igavene tuluks. Siin sünnib pargade panemine, mis on

sammaskäik. Katusega. Matmine sünnib tagaruumi — seinani niidisse. On ruumi matmiseks ka tagaruumi keskel. Maetakse siia (kas sümbolise või tegelikult) need rahvuskangelased, kes rahvuslikus arengus on teatava määrani tähtsustanud epooke. Esiruumi keskpaigas — veekogu. Siin on ruumi ka üldistele (s. o. mitte

SÕJAMÄE HIIE KAVAND
MÄÄR. 1:500.

1. Tullila.
2. Urila.
3. Rahvuskangelaste kalmistu.
4. Veekogu.
5. Kuningate tammed.
6. Hiievahi maia

määratud eesti rahvuseeniuse austamiseks (võltsriikide saadikult jne.).

3. Tullila. Kõrgeim ehitus Eestis (130 meetrit). Neljatahuline torn. Mehisuse ja enesusealduse sümbol. Tõuseb julgelt taevasse, tähistades vabadust. Ideiliselt seob meid jüriöö tuledega. Määratud sidemete loomiseks kogu maaga ja hõimutunnete äratamiseks (nähtavus Soome). Seesmise lifti ja trepiga. Omab hulk seesmise ruume. Tullilasse tulevikus tarviduse tekkmisel võib seadida ka aeronautika tuletorni.
4. Rahvuskangelaste puhkepaik (kalmistu). Koosneb ees- ja tagaruumist. Vallikujulised seinad, ees

ükskute rahvuskangelastega seotud) mälestusmärkidele, millel on üldrahvuslik tähtsus (samaks võib kasutada ruume tullila sisemuses).

5. Kuningate tammed. Nelj tamme. Nende vahel kivi aastaarvuga 1343. Sirgejoonelise teega ühenduses tullilaga. Kivi kaugus tullilast võrdub tullila kõrgusele, s. o. 130 meetrit.
6. Vaikne veekogu. Enesesse süvenemise nurgakene leinapuudega.
7. Mets — ümbritseb ja seob kõik eelmised elemendid. Äärtel okaspuud, seespool lehtpuud. Moodustab kinnise looduse rüpe.

Landeswehri sõjakäigu eellugusid ja lõpptulemusi.

Kolonelleitnant M. KATTAL.

1. Baltisaksa poliitilised püüded Baltimaadel enne Vabadussõda.

Aastasade kestel on Balti aadel püsinud Baltimaadel valitseva kihina. Ülemvõimu on aadel kasutanud oma kitsaste kihihuvide seisukohast, arvestamata maa pärisrahva — eestlaste ja lätlaste huvisid. Pärisrahvas hoiti maa siseelu korraldamisest võimuga eemal. Balti aadli poliitilised püüded sajandite kestel olid suunatud sellele, et allhoida oma eesõigustatud seisukohta. Selle eesmärgi taotlemiseks ei ole aadel tagasi pörganud isegi maa äraandmisest: 1561. a. ja 1600. a. Eestimaa rüütelkond otsustas Poola ülemvõimu alt siirduda Rootsi alla, 1710. a. Rootsi alt Vene alla, 1917. ja 1918. a. püüti hertsogiriigina Saksa maa poole.

Nikolai II ajal väljakujunenud olukord, kus aadlil tuli Baltimaail võimu jagada vene bürokraatiaga, ja uued kavatsused olevad reformid, neist tähtsam maaomavalitsuse ümberkorraldamine, ähvardasid kohaliku aadli eesõigusi. Neil kaalutlusil Balti aadel Maailmasõja puhkedes orienteerus Saksamaa poole, kelle võidusse uskus kaljukindlalt. Nii näeme Maailmasõja ajal Balti aadli kihutustööd Saksamaal Baltimaade vallutamise mõtte levitamiseks, milleks loodi Berliinis salajane Balti usaldusnõukogu (Baltischer Vertrauensrat).

Saksa vägede võitude kasvades idas kihutustöö kandis vilja: anneksionistid said 1915. a. detsembris Riigipäeval enamuse. Sellele toetudes kantsler 1916. a. mais kinnitas avalikult, et idas vallutatud praegust Poola ja Leedumaad ning Lätimaa lääneosa — Kuramaad — Venemaale tagasi ei anta. Riia vallutamiseks saksa vägede poolt 1917. a. augustis oli Baltimaade lõunaosa kuni Düünani Saksa võimuses ja seepärast Balti aadel juubeldas. Pealegi oli revolutsiooni puhkemine Venemaal Saksa võidulootusi aadli silmis suurendanud. Muret tegi vaid vallutamata osa Baltimaast põhjapool Düünat, praegune Põhja-Läti ja Eesti maa-ala. Nüüdsest peale olid aadli sammud Saksamaal suunatud sellele, et tõugata Saksa valitsevaid ringkondi Põhja-Liivimaa ja Eestimaa vallutamisele.

Vahepeal olid aga eesti rahvajuhid varsti pärast vene märtsi revolutsiooni puhkemist nõutanud Vene ajutiselt valitsuselt kinnituse Eesti ajutise omavalitsuse seadlusele ja selle alusel valinud rahvaesinduse — Maapäeva, mis 1. juulil 1917. a. kokku astus. Sellega olid kaotanud maksvuse Balti aadli seisuslikud esindused. Kuid aadel ei tunnustanud rahva poolt valitud esindust. Riia vallutamisest saksa vägede poolt oma tulevikule lootustele uut usku ammutades aadel avaldas koguni rahulolematust Vene aj. valitsuselt antud Eesti omavalitsuse seadluse vastu, nagu oleks viis

mase maksmapanekuga rikutud nende ajaloolisi eesõigusi.

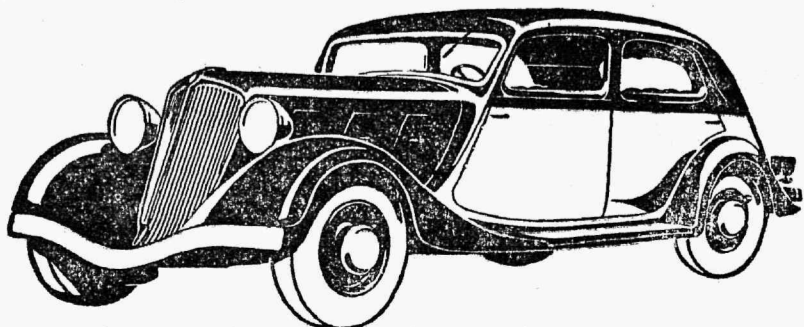
Rüütelkondade seisuslikke esindusi tegelikult aga ei likvideeritud ja need keetsid edasi Maapäeva kõrval. Nad esinesid koguni maa seadusliku peremehena ja võtsid vastu otsusi maa lahkulöömise kohta Venemaast ja liitmiseks Saksamaa külge. Sarnaste otsuste tegemist oli nõudnud nimelt Saksamaa, kes kavatses liita Baltimaid Saksamaa külge. Vastavalt Saksamaa nõudmisele Eestimaa rüütelkonna komitee ja Liivimaa Landtag 1917. a. detsembris tegidki vastavad otsused.

Saksa väejuhatuse luges neid otsusi küllaldaseks maa okupeerimiseks. Teisel arvamusel olid aga Saksa maa välispoliitika juhid. Nad nõudsid lisaks nendele otsustele allkirjade kogumist eestlastelt selleks, et ka nemad on nõus sakslaste kutsumisega. Allkirjade kogumine ei annud aga tagajärgi.

Saksamaa kõhklevasse seisukohta tõi otsustava pöörde Trotski avaldus Vene-Saksa rahuläbirääkimistel Brestis: ta deklareeris, et Venemaa lõpetab sõja rahulepingut sõlmimata, olles arvamusel, et saksa rahvas ei luba saksa vägedel edasitungida. Kuid Saksa maal oli mõjule pääsnud väejuhatuse seisukoht ja see otsustas idas edasitungida, Põhja-Liivimaa ja Eesti maa okupeerida.

(Järg 5. lhk.)

„RENAULT“

Uued mudelid 1934.

6 H. P. „Monaquatre“, 8 H. P. „Primaquatre“

Uued jooned. Aerodünaamilised kered.
Suur valik veoautode- ja autobuste schassisid.

Ainuesindaja Eestis:

B. SABSAY & Ko.

TALLINN, Kuninga 5.

Kõnetraat 435-72 ja 465-00.

Ranzeni all 10. mail 1919.

J. PERT.

Meie väed liikusid punaste kannul, et mitte anda vaenlasele aega hinge tõmmata ja vastupanu korraldada.

Ilmad olid veel vilud, kuigi maikuu oli alanud. Aga eks see kergendanud pikki marssruute ja sõdurite tuju oli õige hea, kuigi kogu aeg tuli vaeniasega tulevahetuses olla.

Ikka edasi! Ikka sügavamale Lätimaa sisse, et hädaohu oma piirest oleks võimalikult kaugemal — see tiivustas.

Maikuu 10-daks meie väed jõudsid Ranzeni alevi alla. Kuid siin läks täide see, mida kardeti ja oodati — vaenlase meeleheitlik vastuhakk.

Punased olid end kindlustanud Ranzeni alevi ja ei nihkunud enam paigast. Nende selja taha viis lai kivitee, ka selle lahtioleku endile nad olid kindlustanud.

Meie väed tõmbusid kolmest küljest Ranzeni ümber, teise sõnaga, piirasid selle sisse. Ja siis algas pinev lahing. Kuulipildujad ning püssid alustasid oma kõnet. Paukude plagin oli nii vali, et ahelikus tundide viisi ei olnud võimalik kuulda üksteise juttu. Meie omad ümberkaudsetest metsadest tõmbusid alevile raudrõngana aina lähemale, asusid põldudele, peites end kartulikuuhja aukudesse ja küngaste taha.

Kuule sadas põllule niivõrt palju, et see aina tõlmas ning mühavarukis närtsis silmnähtavalt, kuna kuulipildujad ta maha niitsid.

Nii see algas 10. mai õhtupoolikul. Kuid rahu ei saanud kumbki pool ka saabunud kergel kevadööl. Metsades oli vaikinud õrn linnulaul, mida alevirahvas muretuult veel eelmisel õhtul kuulas, nüüd aga lahingut surma hirmul jälgis.

Uuel hommikul eesti sõjaväeüksuste ülemused andsid käsu alustada suuremat surumist vaenlasele, kui eelmisel päeval. Kuid sõdurid sundimatagi tegid seda, kuna neid vihastas punaste säärane visa vastupanek: kolmest küljest on nad sisse piiratud, kogu aeg risttules, kus mõttetu oleks end lasta hävitada, aga need ei liiguta paigast!

Ka meie poolel on kaotusi. Hoigavaid kaaslasi, naabrid hüppavad tule all sidemes ja tassivad siis seljataha metsas asuvaisse staapidesse ning sanitaarpunktidesse.

Teine päev läheneb loodele, tühjalt nagu elminegi — vaenlane ei anna ära alevit — meie sõdurite pressimise kiuste. See halvab ahelikudes tuju, kuid ohvitserid on optimistlikud, kuna nende arvates Ranzen ei suuda enam kaua vastu panna.

Päev loojeneb. Taeval helgib õrn, roosa punetus. Siin-seal tulevahetus nagu soikus, teisel jälle võtab juurde uut hoogu. Akki — Ranzeni kohal taevast lööb valgeks, alt tõuseb tuleleek. See suureneb ja laieneb silmnähtavalt. Punased, kaotanud kahepäevase kaitsmise kestes alevi palju surnuid ja haavatuid, nende read on juba hõredad — ei suuda enam jätkata lahingut, sest kardavad pimedas eestlaste täagirünnakut, mille ees nad variseksid kokku. Seda pimedas kartes nad süütavad Ranzeni põlema.

Nad on metsikud ja vihased nii oma suurte kaotuste, kui ka oma olukorra lootusetuse tõttu. Oma viha nad kallavad nüüd rahulikele, ilmsüütutele elanikele. Suurem kauplus murtakse sisse. Seal tõmma-

takse välja õlivaate ja algab majadekatuste niisutamine õliga, kuhu siis ulatatakse tuli.

Elanikud, naised ja lapsed, kelle peavarju tulega ulatuvad mustad käed, langevad põlvili nende ette, et leida halastust. Kuid täna sõjajumal ei tunne seda. Nutjaid, paluvaid naisi peksetakse teelt eest püssipäradega, ja kui see ei aita, pistetakse tääkidega. Tuli ja surm pidutsesid võidupidu.

Oli kõikide majade katustesse ulatatud tulelont — punased kiirustasid põgenemist. Läbi püssipaukude ragina kostis akki valjuid appihüüdeid. Pagevad punasõdurid peatusid, neile akki meelestus: ühes suures aidas olid ju nende haavatud. Pilgu heitnud tagasi, nähtus, kuid lõõmendas ja särises eriti heledasti selle katusel ning põlesid ka seinad. Seesõliljad polnud võimalik enam päästa. Kuid punastel polnud enam selleks ka aega. Üle surnukehade ruttasid alevist sügavamale Lätimaa sisse punaste viimased jõud, eesti sõdurid ahelikus õõst lähenesid põlevale alevile.

Pilt, mille nad eest leidsid, oli küllalt jube. Osa maju varemeis, osa põles täies hoos. Kõnniteid mööda hulkus poolhullunud nutvaid naisi ja lapsi. Ka laipu lamas maas, täägihavav rinnus, ning kõnniteil minestuses naisi.

Ühe põleva maja ette avarale platsile oli tassitud klaver ja see sinna siis jäetud. Kaks eesti sõdurit tulevad siia. Üks avab klaveri ja teine asub mängima sellel leinamarssil.

Ringi on vaikne kevadöö — lahing on läbi. Tasa-seid praksatusi kostub vaid aegajalt põlevaist majadest. Nüüd võivad siia metsadesse õõbikud ja käod tagasi tulla laulma. Enam neid ei hirmutata.

Taevast aga on valge, ja ringi on valge nii kaugele kui silm ulatab. Eesti sõdurid jälgivad tummalt tulelõllu, nõjatuvad oma püsside pärast väsitavaid päevi ja uneta öid.

kolonel-ltn. Kalpaki (langes 8. III 1919. juhustlikust Saksa sõduri kuulist) pataljon, umbes 600 meest. Kokku oli kindral Goltzi käsutada 1919. a. märtsi alul umbes 9000 võitlejat, nendest: 1. kaardiväe reservi diviis 3500 meest, Rauddiviis 2500 m., Kalpaki pataljon 600 m., Lieveni vene väeosa 200 m., Landeswehr 1800 m., peale selle 2 soomusrongi ja mõned lennikud. Nende vägedega kindral v. der Goltz asus pealetungile ja 18. märtsil vallutas Miitavi. Sellega oli vabastatud Kuramaa ja kindral v. der Goltz oli saanud vabamad käed teotsemiseks. See andis rohkem kindlust Balti-Saksa kavatsuste läbiviimiseks.

Siinkohal tuleb märkida, et sakslased ei võtnud osa koostööst Läti Aj. Valitsusega, välja arvatud väike grupp liberaalseid, kes koostööga nõustusid. Balti-Saksa enamuse oli aga asutanud omale Rahvuskomitee (Nationalausschuss). See viimane aga ei pooldanud Läti Aj. Valitsuse radikaalseid samme, mis olid sihitud maareformi läbiviimisele Lätil soovitud suunas. Neil põhjustel Landeswehri löögiosa („Stosstruppe“) 16. aprillil kukutas Liibavis Läti Aj. Valitsuse. Mõned ministrid areteeriti, peaminister K. Ulmanis läks korda põgeneda inglaste kaitsel Liibavi sõjasadamas viibivale a/l. „Saratov“, kuhu ei küündinud sakslaste võim. Selle asemele moodustati saksasõbraline A. Needra valitsus, kes asus valitsema Balti hertsogiriigi vaimus. Läti pataljon viibis rindel, kuid ka Liibavis viibides ei oleks suutnud ta oma väiksearvulise koosseisuga pöörde ärahooldamiseks midagi ette võtta.

Rahva poolehoidu võitmiseks uuele valitsusele kindral v. der Goltz otsustas ette võtta pealetungi Riia vallutamiseks. Kiire pealetungiga vallutati 22. mail Riia. Seejuures osa Riia kaitsjat läti punaväge — umbes 1500 meest — tuli läti vägede poole vabatahtlikult üle. Mai lõpul Eesti kaitseväge vallutas Pihkva, juuni alul puhastas Põhja-Läti kuni Düünani enamlastest, vallutades Jakobstadti.

Riia vallutamise järgi oleks võinud jätkuda Eesti ja Läti-Saksa vägede võitlus idas enamlaste vastu. Selle asemel Landeswehr aga jätkas, edasitungi Eesti lõunapiirile, hoolimata sellest, et Saksa väejuhatusele oli kindlalt teada, et Põhja-Lätis enamlasti ei ole. Kuid Landeswehri vägede ligemaks ülesandeks ei olnud mitte võitlus enamlastega, vaid kavatsus Põhja-Läti täielikult oma võimu alla saada ja takistada seal esimeses järjekorras Põhja-Läti brigaadi mobilisatsiooni toimepanekut. Sellega tahteti võtta võimalus Läti vägedel Landeswehrist ja Saksa vägedest arvuliselt üle kasvada.

Eesti vägede ülemjuhatusel oma esindaja kaudu Lätis oli teada sakslaste tegevus Liibavis ja Kuramaal. Seepärast vägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner otsustas Balti-Saksa püüetele vastu astuda, alul rahulikult teel ja kui see ei aidanud — relvadega.

4. Landeswehri sõja lõpptulemusi. Kahepäevase lahingus 21. ja 22. juunil Võnnu all langes otsus Eesti vaprast rahvaväe kasuks. Selle võidu tulemused hakkasid ilmnele kõigepealt Lätis: 23. juunil langes Liibavis Saksa võim. Nende väed lahkusid linnast. 25. juunil tõmmati maha Willem II mälestussammas Liibavi kuursaali ees. 26. juunil Needra lahkus Riist ja asus Prekuli oma liitlaste — sakslaste juurde. Nähtavasti oli ta jõudnud otsusele, et mäng on läbi. Lööduna lahigutes Engelhardshofi ja Hinzenbergi juures taandusid Landeswehr ja Rauddiviis 27. juunil järgi positsioonile. Samal päeval otsustas ka Läti Aj. Valitsuse võimulepääsemine: 20.000 rahvahulk võttis vastu Läti Aj. Valitsust, kui see Liibavi sõjasadamas „Saratovilt“ maha tuli. Järgneval päeval valitsus pidas oma esimese koosoleku.

Surudes Landeswehri Riia värvate poole, otsustas Eesti vägede ülemjuhataja toetada Läti vägesid Liibavis. Selleks saadeti Ruhjast Tallinna toodud Läti tagavarapataljonist kolonel Dankers'i juhatusel umbes 1000 meest mereteed kaudu Liibavisse, kuhu saabuti öösel vastu 1. juulil. Kohale toodud meeskonnast formeeriti 3. Jelgava (Miitavi) rüü, mis hiljem ümbernimetati 7. Sigulda (Segevoldi) rügemendiks.

Liitlaste vaheleastumisega jäi Landeswehri andmata lõplik hoop. Kuid meie võit andis siiski tagajärjerrikkaid tulemusi. Jakobstadti vallutamisega puhastati Põhja-Läti enamlastest. Landeswehri löömisega vabastati Põhja-Läti lõplikult vaenulikkudest vägedest. Läti valitsus 8. juulil jõudis mereteed kaudu Liibavist Riiga ja võis nüüd asuda organiseerima valitsusaparati ja riigikaitset peremehena oma maal.

Põhja-Läti vabastamisega meie likvideerisime oma lõunarinde vastu teotsevad vaenulikud väed. Nende asemele aegamööda tulid meile sõbraliku naabririigi väed, kellega sõjaline kootöö võidi nüüdsest peale rajada laiemale alusele.

Landeswehri sõjakäigu eellugusid ja lõpptulemusi.

(Algus 5. lhk.)

veel umbes 10 km. läänepoole, Valtaiki-Kalvene jõe nele. Seejuures tibadel teotsevad Landeswehri ja Rauddiviis nõrgad osad asetsesid umbes 25 km. kaugel.

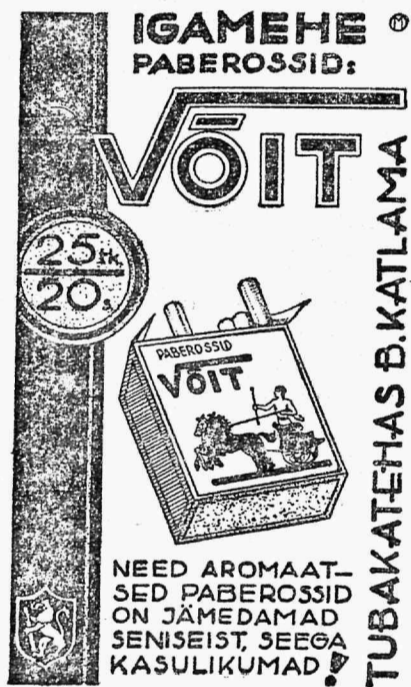
Selles raskes olukorras jõudsid Liibavisse eesti kooliõpilased. Neid ei olnud küll palju, kuid moraalselt oli nende tulekul siiski suur tähtsus. Nad võisid kõigepealt jutustada Eesti vägede võitlustest — Tartu ja Narva vallutamise, sisendades seega lootust ja usku võidusse. Läti Ajutise Valitsuse ettepanekul eesti kooliõpilased 27. jaan. hommikul sõitsid rindele meeleolu tõstmiseks Läti vägedes. 29. jaan. kooliõpilased võtsid osa pealetungist Venta jõel asetseva Skruna vallutamiseks. Pealetung õnnestus, punased visati ida poole Venta jõge ja ülekaigud jäid lätlaste kätte. Skruna vallutamine oli ühtlasi pöördepunktiks Läti Vabadussõjas. Siit peale vähe hiljem alati pealetungi Lätimaa vabastamiseks. Seisukorda peeti pärast Skruna vallutamist niivõrt kindlaks, et Läti Aj. Valitsus otsustas jääda Liibavisse, loobudes tulekust Eestisse.

Palju mõjuvamaks toetuseks Kuramaal võitlevatele vägedele oli Eesti rahvaväe edu 1919. a. jaanuaris, mil vallutati Narva, Tartu ja jätkati edasitungi Valga ja Võru vallutamiseks. Selle pealetungi paraliseerimiseks punaväe juhatus oli otsustanud koondada Eesti väerinnete vastu nii vene kui läti punaarmee jõude Kuramaa väerindelt, kus oli otsustanud asuda kaitsesse. See andiski võimaluse Läti vägedele jääda püsima Venta jõele ja seal vastupanu organiseerida.

Saksa okupatsiooniväed olid nüüd Lätist välja taandunud. Raudbrigaad oli oma ülesande täitnud ja võis lahkuda. Kuid ta ei lahkunud. 17. jaan. astus brigaadi etteotsa uus juht. Saksa vägede juhiks Kuramaal kutsuti kindral von der Goltz. Ka Landeswehri juhiks tuli saksa ohvitser. Nii Landeswehri kui ka

Raudbrigaadi asutakse täiendama vabatahtlikkudega Saksamaalt, milleks luuakse eriline värbimisbüroo, keskkohaga Berliinis, osakondadega üle Saksa riigi. Vabatahtlikkude värbimise juhtimisele asub kindral von der Goltz' vend. Vabatahtlikud tulid Baltimaale omale uut kodu looma: neile lubati kodanikuõigused ja maad uues Balti riigis. Vabatahtlike tuli rohkesti. Raudbrigaadist 3-pataljonilises koosseisus kujunes 3-rügemendiline Rauddiviis, Landeswehri ja „Stosstruppe“ moodustasid pärast Riia vallutamist kokku ka 3 jal. rügementi. Nii Rauddiviisile kui ka Landeswehri ole juure antud tarvilikul arvul suurükiväge ja teisi abivahendeid.

Lisaks nendele vägedele kindral v. der Goltzil läks korda tuua Saksamaalt Kuramaale 1. kaardiväe reservdiviisi. Kindral Goltzi juhatusel allus ka Läti

Kui vajate uut kummi — ostke

FISK

sest FISK autokummid on tugeva ehitusega, suure vastupidavusega ja odavad hinnas.

Peaesindaja O./u. H. LAGUS & Co. Tallinn, Vene 13, telefon 437-18.

Landeswehri sõjakäigu eellugusid ja lõpptulemusi.

(Algus 4. lhk.)

Rahvusvahelise õiguse järgi maa okupeerija riik ei omanda riiklikku ülemvõimu, vaid ainult kohtu- ja administratiivvõimu. Seega võim maal pidi kuuluma rahva poolt valitud Maapäevale ja Eesti Ajutise Valitsusele.

Okupatsiooni esimestel nädalatel võimegi tähele panna seda huvitavat tõsiasja, et uus võim suhtub Eesti Ajutise Valitsusse võrdlemisi heatahtlikult. Eesti rahvusväeosadele jäetakse relvad kätte ja nad jätkavad enamlaste valitsuse ajal alustatud formeerimistööd. Kuid kuu aega hiljem on suhtumine põhjalikult muutunud: Ajutise Valitsuse liikmed on sunnitud pagema „põranda alla“, Eesti riiklik-rahvuslikud väed saadetakse 5. aprilliks laiali. Ei ole kahtlust, et sellase järsu muutuse põhjustas kohalik aadel, kes oma kavatsuste elluviimisel ei võinud sallida eesti rahvuslikke üritusi.

Üldpoliitilisest olukorrast tingituna Saksamaa ei lugenud küllaldaseks 1917. a. detsembris võetud rüütelkondade otsusi Venemaast lahkulöömise ja Saksa maaga ühinemise kohta. Seepärast nõuti Berliinist rahvaesinduste loomist koha peal, kes nõuaks omakord ühinemist Saksamaaga. Sellega loodeti rahuldada Euroopa avalikku arvamist.

Vastavalt sellele nõudmisele improviseeriti kiire korras n. n. maakogud (Landesversammlung) Tallinnas 9. ja Riias 10. aprillil. Riias 12. aprillil kokku tulnud Eesti ja Liivimaa ühine Landesrat otsustas paluda Saksa keisrit Eesti ja Liivimaaad kestvalt oma sõjalise kaitse alla võtta ja liita Saksamaa külge personaalunioni kaudu.

Otsus esitati Saksa valitsusele. 21. aprillil Saksa keiser andis oma nõusolekus Landesrati esindajate palvele. 22. sept. Saksa keiser tunnistas Riia linna, Eesti, Liivi ja Saaremaa iseseisvaks.

Selle tunnustamisakti põhjal peeti Riias 5.—9. nov. Eesti, Liivi ja Kuramaa ühine Landesrat, kes valis Balti ajutise valitsuse (Regenschaftsrat) ja Balti Maapäevakogu (Landesausschuss).

Uuele Balti riigile oli vaja veel leida valitseja ja nõutada tunnustus liitlastelt. Valitsejaks pidi kutsutama Meklenburgi hertsog Adolf Friedrich, kellelt ka selleks nõusolek saadi. Liitlaste nõusoleku saamiseks astuti sammusid juba 1917. a. sügisel rüütelkonna poolt Stockholmist saadetud H. von Stryk'i kaudu.

Need kavatsused jäid aga teostamata, kuna liitlaste sõjaliste võitude tulemusena 1918. a. novembri alul puhkes Saksas revolutsioon, mis põhjalikult muutis üldpoliitilist olukorda ka Baltimaail. Sellele vaatamata Balti hertsogiriigi asutamise kava ei maetud maha lõplikult. Seda jätkati muutunud sõjapolitiilises olukorras uuel kujul, alul Riias ja Kuramaal, hiljem aga Põhja-Lätis, kus aga Eesti rahvavägi koos Põhja-Läti väeosadega sellest tule ja mõõgaga kriipsu otsustavalt läbi tõmbas.

2. Landeswehr — uue hertsogiriigi kaitsejõud. Asudes hertsogiriigi loomise teele, balti aadlile ei võinud kahesilma vahele jääda see asjaolu, et uus riik vajab oma julgeoleku kaitseks sõjalist jõudu. Selleks ei võinud olla kogu rahvast moodustatud sõjavägi. Praeguse meie riigi territooriumi osas oleks võinud lugeda vähemalt 90% eestlasi, kes vaevalt oleks toetanud uut Balti riiki kavatsetud kujul. (Selles asjaolus nähtavasti tulebki otsida meie riiklik-rahvuslikkude vägede laialisaatmise põhjusi 1918. a. aprillis.)

Neil kaalutlusil hertsogiriigi loojad juba 1918. a. suvel on astunud läbirääkimistesse okupatsioonivõimudega n. n. Balti väeosa (einer baltischen Truppe) moodustamiseks. Sellest väeosast aja jooksul pidi välja kasvama uue Balti riigi sõjaline jõud.

Riias 1928. a. ilmunud koguteos „Die Baltische Landeswehr“ (lhk. 5) märgib, et uue väeosa formeerimise eeltöödega on algust tehtud juba 1918. a. suvel. Teiselt poolt on teada, et baltisakslased, kes pidid moodustama uue Balti riigi kaitsejõu, koondusid 1918. a. suvel arvririkaste balti-saksa „Vereinide“ ümber, kus neile Saksa sõjaväe instruktorid õpetasid sõjakunsti algmeid. Ametliku luba sõjaliste jõudude formeerimiseks Saksa 8. armee juhatuselt nõutas Balti ajutine valitsus (Regenschaftsrat) 1918. a. novembri esimesel dekaadil, mil tehti ka algust formeerimise töödega.

Formeeritavate vägede ülesannetele ja koosseisule lubab pilku heiti Baltimaail viibivate Saksa vägede ülemjuhatuselt 1918. a. novembri alul antud määrus ja juhendid, milles uuesti asutatava kaitsejõu ülesandeid defineeritakse järgmiselt:

„Riigikorra alalhoidmiseks, maa- ja linnaelanikkude elu ja vara kaitseks Baltimaail moodustatakse vabatahtlik maakaitseväge (Landeswehr), kes esialgul allub Baltimaadel asuvate Saksa vägede ülemjuhatusetele“. Sellest väljavõtetest nähtub, et moodustatava maakaitseväge esimeseks, seega tähtsamaks ülesandeks seatakse riigikorra alalhoidmine. Ei ole kahtlust, et siin on juttu vaid asutatavast Balti hertsogiriigist, mille loomine 1918. a. novembri alul parajasti tähtsamaks päevaküsimuseks oli.

Formeeritav maakaitseväge ehk Landeswehr pidi moodustatama 18—60. a. vanustest sõjakõlvulistest, poliitiliselt ustavatest vabatahtlikest. Sõjakõlvulisteks loetakse normaalselt 20—55. a. vanused meeskodanikud. Siin aga on laiendatud nii vanaduse alammäära

kui ka ülemäära ja seda mitte ilma tagamõtteta: suured vanusemäärad võimaldasid balti-sakslaste arvu kamat osavõttu Landeswehrist. Peale selle määrus võimaldas astuda maakaitsevärke ehk Landeswehri ka okupatsioonivägedena maal viibivatel riigisaksa ohvitseridel ja sõduritel. Sellega omakord kavatseti kõveneda saksa elementi Landeswehri koosseisus.

Vabatahtlikkude vastuvõtu teiseks tähtsaks tingimuseks oli poliitilise ustavuse nõue. Selle hindajaks oli vabatahtlikkude vastuvõtuks loodud n. n. Landeswehri komisjon, mille moodustasid: maakonna või linnapealik — saksa ohvitser — eesistujana, — 2 balti sakslast ja — 2 eestlast eesti maa-alal või 2 lätlast läti maa-alal — komisjoni liikmetena. Nagu nähtub komisjoni koosseisust, oli seal hääaltenamus sakslastel, järelikult vastu võeti ainult Balti hertsogiriigile ustavaid kodanikke.

Võimalikkude üllatuste ärahoidmiseks Landeswehri koosseisus oli komisjon kohustatud Saksa okupatsioonivägede ülemjuhatusetele iga 4 päeva tagant, esmakordselt 25. XI 1918. a. teatama kuupalju vabatahtlikke — iga rahvus eraldi — on kokku tulnud. Nähtavasti kardeti eestlaste ja lätlaste vabatahtlikkude arvu kasvamist suuremal määral, kui see oleks olnud uue Balti riigi tervisele kasulik.

Balti Landeswehri ohvitserideks võisid olla riigisakslased, ohvitseri ettevalmistuse saanud kohalikud elanikud või endised Vene ohvitserid. Landeswehri juhtisid esitas kohtadele määramiseks maeesindus. Juhtisid pidi kohtadele kinnitama esialgul Baltimaadel viibivate saksa vägede juhatus, hiljem Landeswehri juht.

Maeesindusena teatavasti toimisid kohtadel rüütelkonna poolt okupatsiooniajal loodud n. n. maakogud ja 1918. a. nov. alul loodud Balti ajutine valitsus, mis olid koostatud sakslastest ja saksa poliitikat toetavatest kohalikkudest elanikkudest. On täiesti kindel, et maa sarnane esindus valis sõjaliseks juhtideks omale meelepärase, hertsogiriigi ideesid pooldava juhtkonna.

Relvastuse ja varustuse Landeswehriks pidi andma saksa väejuhatus oma tagavaradest. Saksa väejuhatus pidi maksma ka palgad. Kõik kantud kulud pidid aga jääma maa kanda. Riidivarustusest pidi riigi poolt (saksa ladudest) antama palitu, müts ja saapad, muu riidevarustuse — kuub, püksid, soojad riided, pesu — pidi iga vabatahtlik ise teenistusse tules kaasa võtma. Nii ohvitserid kui ka sõdurid pidid saama tasuta ülespidamise, sõdurid peale selle 5 marka päevas. Ohvitseride palga suurus pidi hiljem kindlaks määratama.

Vastu võetud vabatahtlikud pidid andma kirjaliku kohustuse teenida kuni vabastamiseni või kuni Landeswehri likvideerimiseni. Omavoliliselt väeosast lahkujaid lubati kohelda väejooksikutena; neid ähvardati uue Balti riigi piiridest koguni välja saata.

Juhendite kohaselt kohalikud maa- ja linna pealikud pidi otsekohe looma Landeswehri komisjonid ja nende kaudu asuma vabatahtlikkude kokkukutsumisele. Sarnase maakaitseväge — Landeswehri loomisele asuti ka Eestis. Algust tehti Riia kindralkomandole alluvas Võru maakonnas, kus maakonna pealik —

Saksa ohvitser — 10. nov. 1918. a. kutsus Võrus kokku eesti seltskonnategelasi koosolekule linnavalitsuse ruumidesse maakaitseväge (Landeswehri) asutamise küsimuse arutamiseks. Maakonnapealik tutvustas koosolejaid Landeswehri loomiseks antud määruse ja juhenditega, kutsudes eestlasi üles maakaitsevärke astuma ja sellele organiseerimist toetama. Maakonnapealik oli juba kindlaks määranud juhendites ettenähtud Landeswehri komisjoni koosseisu kuuluvad eesti soost liikmed. Eestlaste poolt juhiti tähelepanu sellele, et eestlaste esindajateks komisjoni, kellele maakaitseväge korraldamisel ja juhtimisel tähtis osa, on määratud isikud, kes end seni eesti seltskonnast on eemale hoidnud. Peale selle juhiti maakonnapealiku tähelepanu sellele, et arvuliselt rõhuv enamuses olevad maa elanikud — eestlased, komisjonis on jäetud vähemusse. Neil kaalutlusil eesti seltskonnategelased loevad maakaitseväge asutamise sakslaste isiklikuks asjaks ja lahkuvad koosolekult.

Maakonnapealik leppis siis sellega, et ta komisjoni koosseisus oli nõus kolme liikme — eestlasega, keda eesti seltskonnategelased ise võivad valida. Kaugemale Landeswehri asutamisega Võrus ja üldse Eestis ei jõutud. Liitlaste võit Läänerindel kukutas Saksa võimu ka Baltimaail. Päev hiljem pärast nimetatud ettepanekut, 11. nov. 1918. a., Eesti Ajutine Valitsus Tallinnas astus kokku. Samal päeval asuti Kaitseliidu loomisele. Saksa maakaitseväge — Landeswehri asemel asuti ka Võru eesti kaitseliidu loomisele.

Ei leidu andmeid selle kohta, et Põhja-Eestis oleks tehtud ettepanekuid Landeswehri loomiseks eelnimetatud juhendite alusel. Küll on teada ettepanek saksa sõdurite palkamiseks riigipiiride kaitseks. Nimelt okupatsiooniaegne Virumaa pealik Naumann kutsus 1918. a. novembris, pärast Eesti Ajutise Valitsuse ametisse astumist, enda juure nõupidamisele maavalitsuse esimehe M. Juhkami ja mõned Virumaa mõisnikud. Maakonnapealik esines ettepanekuga palgata saksa sõjaväelasi piiri kaitseks. Mõtet toetasid täies ulatuses Virumaa aadlikud, lootes nähtavasti sel teel alal hoida käest libisema hakkanud võimu. Kuid ka see ettepanek ei lõõnud läbi.

3. Landeswehri formeerimine ja tegevus Lätimaal. Tuleb arvata, et ka Lätis asuti Landeswehri looma eeltööd alustel. Ei ole täpselt teada, kuidas lätlased reageerisid eelnimetatud Balti-Saksa ettepanekule. Teada on vaid, et 1918. a. novembris lätlased ja sakslased kumbgi eraldi asusid sõjalisi jõude looma.

Enamlise hädaohu ähvardusel Läti Aj. Valitsus oli küll sunnitud hiljem (7. XII. 18.) sõlmima lepingu sakslastega kaitsejõudude organiseerimiseks, kuid hoopis teistel alustel, kui seda nägi ette määrus Landeswehri loomiseks.

Algust formeerimisega tegid sealsed kohalikud sakslased. Okupatsioonivõimude heatahtlikul vastutulekul läks neil korda moodustada 1918. a. novembris kohalikkudest sakslastest riigisaksa ohvitseride, all ohvitseride ja balti-aadlisse kuuluvate endiste Vene ohvitseride juhatusel: 3 balti-saksa Riia kompaniid, — Landeswehri lõõgiosa, mille juhtkond koosnes endistest saksa ohvitseridest, — balti-saksa patareid ja — kuulipildujate komando.

Kaitsejõudude loomisele asus ka Läti Ajutine Valitsus, keda Saksa vabariigi esindaja Baltimaadel A. Winnig oma valitsuse nimel 27. nov. oli tunnistanud de facto. Peremeheks Lätis oli tegelikult okupatsioonivägede ülemjuhatus ja see ei suhtunud kuigi hästi lätlaste üritustesse. Vastuoks, organiseerimistööle veeretati igasuguseid takistusi ja seepärast see edenes väga visalt: mehi tuli kokku vähe, suurt puudust tunti relvastuses, varustuses, laskemoonas.

Landeswehri organiseerimine ednes aga jõudsasti. Peale selle okupatsioonivõimud asusid omalt poolt eriväekoondise — n. n. Raudbrigaadi moodustamisele, mida formeeriti okupatsioonivägede parematest sõduritest ja väeühikutest vabatahtlikul alusel. Selle väekoondise ülesandeks pidi olema punaväe pealetungi tõkestamine ja saksa okupatsioonivägede taandumise katmine, kuna okupatsiooniväed ei avaldanud enamlastele mingit vastupanu, vaid jätsid maha linn linna järgi.

Riias ja teistes Läti linnades organiseeritud väed ei suutnud Riia kaitsta: 2. jaan. 1919. a. oldi sunnitud jätma pealinna vaenlase kätte. Läti Ajutine Valitsus asus Liibavisse. Nõrgad läti-saksa väed olid sunnitud taanduma läänepoolle. Jaanuari keskel olid läti-saksa väed surutud Venta jõe, Liibavi-Riia raudtee suunas 65 km. merest. Okupatsioonivägede riismed jätkasid taandumist edelasse Preisi piiri poole. Kaitsjate kätte jäi umbes 3500—4000 km² suurune osa Läti territooriumi. Enamlaste pealetungi jätkudes kaitsjaid ähvardati visata merre.

Selles kriitilises olukorras Läti Ajutine Valitsus pöördus Eesti Ajutise Valitsuse poole palvega lubada Eesti territooriumile tulla Läti valitsusel kui ka Läti ja Balti-saksa maakaitseväge — Landeswehri — väesalkal, et alata Läti vabastamist põhjast. 16. jaanuari koosolekul Eesti Ajutine Valitsus otsustas ettepaneku jaatavalt. Läti valitsus Liibavist Tallinna tooma saadeti a/l. „Vaasa“, kellega kaasa sõitsid umbes 20 kooliõpilast lipnik Rosentali juhatusel. „Vaasa“ jõudis Liibavisse 23. jaanuaril.

Kriis Läti väerindel oli jõudnud haripunktile: 22. jaanuaril oli punavägi Liibavi suunas edasi tungides vallutanud Venta jõe ülekäigud. Läti pataljon kolonnelleitnant Kalpak'i juhatusel oli sunnitud taanduma

(Järg 6. lhk.)

Tallinna kooliõpilased sõidavad liinile.

J. PERT.

Teatavasti 11. nov. 1918. a., mil tegevusse astus Eesti Aj. Valitsus, umbes 200 koolipoissi, kes pöranda all olid saksa omakaitse juures organiseeritud eesti kaitseliitu, andsid end Valitsuse käsutusse. Neid koolipoisse kasutati mitmeti, — küll kulleriteks, küll maal saksa komendantuurilt võimu ülevõtmiseks, Tallinnas saksa sõdurite poolt ladude tühjendamise tõkestamiseks jne.

Koolipoisid rakendusid püsside alla ja ka harjusid nendega. Ühtlasi peab märkima, et tolleagse koolinoorsugu, olnud revolutsioonide ja valitsuste vahetamise pealtvaatajaks, vahest ka ise kaasalõõjaks, oli vara küpsenud ja küllalt iseteadlik, mis ta isikuväärstunduvast tõstis.

Okupatsioonivõimu murdumisega tõusis üles ka kohe hädaohu idast. See kõuepily ei tõusnud äkki. Sellest kirjutati ja valitsus avaldas vastavasisulisid üleskütseid.

Ühelt poolt rõõmustati saksa võimust vabanemisel, teisalt tumestas aga seda hädaohu lähenemine idast.

Kuna karta oli, et sakslased Narva all piiri võivad kaitseta jätta, siis enne saatuslikku 28. novembrit Tallinna kaitseliidu jaoskondades pöörduiti küsimusega, et kas ei ole soovijaid, kes Narva sõidaksid korda hoidma sakslaste asemele.

Neid leidis igas jaoskonnas. Sõita soovijaid paluti otsekohe õhtuks ilmuda kaitseliidu peastaapi Tõnismäele. Sinna koguneski saja ümber kaitseliitlasi, eeskätt agaraid koolipoisse, ka töölisi, kuid vaevalt kedagi jõukamast kihist. Tõnismäel vististi Pitka kõnele, Narva sõitjale jagati püsse ja varustust, prooviti ka kuulipildujaid. Ja samas — toodi pritsimeeste orkester ette ning koolipoisid toodi jaama, kus ees juba ootas rong ning otsekohe algas sõit Narva. See oli meie esimene ešelon ida piiri kaitsele. Kuna Narva sõit saabus äkki ja ootamatult — vaevalt ühegi kaasasõitva koolipoisi vanemad teadsid sellest, — siis mõjus see kuidagi kinolisena. Väljunud rongiga jaamast, püssi otsad pisteti aknast välja ja teel algas nende proovimine.

Narvas koolipoisid paigutati kasarmutesse. Järgmisel päeval kolati ringi linnas. Ühe kolonelleitnandi juhatusel tehti ka õppust — nimelt ahelikudrilli. See oligi esimese ešeloni sõjaline ettevalmistus.

Sakslaste kaudu saab teatavaks, et punased järgmise päeva hommikul kavatsesid rünnata Narvat. Selle päeva varahommikul, 28. nov. koolipoisid, ohvitser juhiks, paigutati kaevikuid mööda sakslaste juure julgestuseks. Sakslased kaevikuis juba ootavad rünnakut. Kuulipildujad, prožektorid, kahurid — kõik olid valmis.

Ja enne kella 6 hommikul algas Narva lahing. Koolipoisid löid südilt kaasa. Esimestena lahinguvälja jätsid maha sakslased. Rida koolipoisse Narvajõe sildade õhukulakemisel jäid teinepoole jõge, punaste poolele. Kuid õhtu eel, tulistades viimase silmapilguni vaenlast, ilmusid ka need äraunustatud kodukaitsjad omade juurde.

Alles päevi hiljem Tallinn saab teada, mis Narva all on juhtunud ja et viimane langenud lahingus.

Jutud ja lood koolipoiste osavõttust Narva lahingust ulatuvad enne-kõike kaaslaste-kooliõpilaste kõrvu. Ja kuigi vaenlane nüüd juba kohutava tondina võidukalt edasi tungib — selle massilisest suurusest ja tegude jubedusest kuuludus kõige võimatumat —, süttis ja kasvas vanemate õpilaste rinnus liinile sõidu kava.

Järgmine suurem salkkond Tallinna koolipoisse saabus liinile L. R. Soomusrong nr. 2-ga, mis sõitis välja 12. detsembril 1918. a. Võimalik, et vahepeal ka üksikuid koolipoisse frondile sõitsid, vahest ka Soomusrong nr. 1-l.

Soomusrong nr. 2 liinile sõidu eel Tallinna koolipoistest asuti looma kooliõpilaste kompaniisid (roodid). Mäletan, kuis Kloostri tänaval maneežis koolide viisi rühmadesse koguneti sõjalisele õppusele.

Kuid ühel õhtul, kahe-kolme poisiga tulles omavaheliselt referaatohtult, kohtasime Estonia puisteel oma alalist kaaslast, gümnasisti R-i. R. teatas nagu muuseas, et on end üles annud liinile, andis meile seepeale käe ja hakkas edasi minema, väheke ise lombates, kuna ta uued saapad nähtavasti pigistasid jalgu.

Selle kuulmine mõjus nagu etteheitena. Meil ei leidunud enam jutu jätkamiseks sõnu ja kõndisime raskelt, tummalt edasi. Aimasime, igaüks meist kaalutles vabatahtlikuna liinilemineku mõtet.

Järgmisel päeval sattusime kokku vististi Harju tänav nurgal.

„Homme õhtul sõidab soomusrong liinile ja võtab peale vabatahtlikke“, sõnas üks vastutulijaist.

Sellest jätkus. Tundsime, et sellega sõidame ka meie liinile. Meil polnud jällegi enam ei millestki üksteisele kõneleda. Vaevas vaid teadmatust, mis homme päev toob, kui kaugel juba vaenlane ja kas üldse on veel tulevikulootusi. Kuid sisemine veendumus ei lubanud jääda koju. Siin löi sirgu meis, koolipoistes kübeke vastuhakkamisjulgest oma senisele saatusele — nii trööstitu kui ka polnud siis olukord. Meis oli küpsenud kalk, karm otsus sel tõsisel hetkel teha hädaohutlikum ja raskeim samm. Meie ei võinud siis teisiti.

Teadsin, et minu vanematekodus talus Harjumaal okupatsioonivõimude ajal hoiti peidus vintpüsse. Tead-

sime ka, et Ajut. Valitsusel püssidest puudu. Lubasin siis ka oma kolmele kaaslasemale järgmiseks päevaks tuua püssid. Ja samal õhtul hilja viis rong mu maale.

Mäletan hästi seda sõitu. Vanemate koju jõudsin hilja õhtul. Isa oli veel üleval, kogu maja surmvaikne — ka siin kummitas hirm läheneva punaste pealetungi ees. Seletan, et milleks koju sõitsin ja et käskjalana on ülesandeid sõiduks linnu mööda, et vahest niipea ei tule koju.

Kuid isa nagu aimas muud ja järsult küsis: „Olen kuulnud, koolipoisid kipuvad liinile,“ ja keelab minule seda tegemast. Sest kes oli varem kuulnud, et keskkooli eelviimase klassi õpilastest seal võiks abi olla, kus vajatakse mehi. Andsin lubaduse mitte liinile sõita.

Neli vintpüssi seljas, alustasin hommikul umbes kell neli reisu jaama — rong sõitis vara ja sellest maha ei tohtinud ma ju jääda.

Porist teed mööda neli kilomeetrit tassida nelja püssi polnud mul poisikesena kuigi kerge.

Üks kraav läbibast meie kopli, kus väikselt sai alati hullatud ja millest üle viib jalgte. Selle juures peatun ja küsin endamisi: Õeldakse, on võimalik ette aimata oma saatust, kas tulen kunagi üle selle kraavikese veel tagasi? Seisatan hetke — ja tunnen: tulen! Hoopis kergem oli siis edasi kõndida.

Linnas jaotasime püssid ja õhtul koos otsisime üles Pitka kontori, vististi Patarei tänaval. Oli vingi ja külm õhtu. Käisime mitme maja ukse taga, enne kui leidsime õige. Meie koputusele avanes üks. Arglikkudena pärimise, et kuulsime, soomusrong peab täna öösel liinile sõitma, tahame sõita kaasa.

Saame sees olevalt ohvitserilt kalgi vastuse: Soomusrong sõidab välja homme. Tulime siis tagasi, otsustanud järgmisel päeval omavahel kohata, et teha ettevalmistusi.

Ei mäleta, kuidas see juhtus, et läksime Varustusvalitsuselt saama varustust ja viltisid. Meile lubati sõduririided, kuid viltide eest taheti vastu saada meie saapad. Kulub aega kauplemiseks, enne kui ka meie saapad lubatakse meile jätta.

Saame siis laost vildid ja — vanad, kohati verised vene sinelid, kantud papahhad ning vateeritud püksid. Minu sinelil näiteks polnud pöönagi, ühel õlal vaid punane pagun.

Varustus pambuna kaenas, jõuame Jaani tänavale. Meid peatab siin üks proua, et kas läheme liinile. Jaatava vastuse saades ta kutsus meid ühes Tüt. komertskooli, kus asus „Ühistöö“. Siit anti meile sokid ja soojad kindad. Riitumise siis kodus sõdureiks — mina pöönata sinelisse, vaid ühel õlal punane pagun, puudus võõrihm... ja ilmusime uuesti Pitka juure. Soomusrong ikka ei sõitnud välja. Meile öeldi, et võime magama minna koju, aga kes seda teha ei soovi, võib öömaja saada Pagari tänaval, Sõjaministeriumi ruumes.

Olin kord kodust (s. t. linnakorterist) lahkunud, enam ei tahtnud pöörata sinna tagasi. Ja kahe poisiga, teised läksid veel koju, tulime Pagari tänavale, kus riides magasime laastude peal.

Siin ööbis ka teisi, ohvitsere ja sõdureid. Üks punase peaga nooruke oli kord juba käinud Narva all. Ta jutustas teistele sõjaseiklusi, kuidas punaseid ajatavat peale laviinina... Ka see õhtu möödus õige sünges meeleolus.

Hommikul esimene käik oli — orienteeruda, kuidas lood liinile sõiduga. Samas hoovil üks ohvitser proovis kuulipildujaid, ise naerul ja lustakas. Saabus uusi nägusid jutukatena ja lahketena — ja tuju paranes; päev oli hoopis valgem ja kergem ööst.

Müäl ajaloo kaugusest.

JUHAN JAIK.

Keskõise tunnil, mil kogu Tallinna magas sügavas unes, kuuludus Raekoja platsi ümbrusest kolm suurekaliibrilise revolvi pauku. Need koos mitmekordse vastukajaga tühjadel tänavatel, kuuludusid nagu mõned tulise ratsu rauahaakide löögid vastu kive ning hajusid siis jäädavalt.

Mõni hetk hiljem jooksis Raekoja platsile politseinike igast kandist, käisid ringi, otsisid, kuulatasid — mitte midagi kahtlast polnud kusagil. Nad seisid täieliku mõistatuse ees, kuid viimaks läksid laiali arvamises, et on olnud tegemist mõne ulaka poolt visatud poliitilise raketti-konnaga.

Kui sellest politsei komissariaadis ette kanti, ei jäänud paljukogunud komissar ometigi rahule saladuslike paukude tekkimise seletamisega raketti-konnast. Ta haaras pea kahe käe vahele, hõõrus oimusi, kortsutas kulme ja ütles: „Arvamine on arvamine, kuid see teie seletus kõlbab ainult seniks, kuni pole saadud kaaluvamaid andmeid. Mina aga olen arvamisel, et seisame väga raske ja keerulise küsimuse lahendamise ees.“

Need sõnad tõid alati võitlusvalmis olevatele poliitsei jõududele teadmise, et on saabunud juhuse, mil tulevad panna kaalule kõik oma võimed, nii füüsilised kui ka vaimlised.

Et politsei komissaril oli täieline õigus, see selgus

Enne õhtut veel mitmeid ettevalmistusi — Pitka poolt tuli autos vedada kuulipildujainte j. m. Kopli jaama soomusrongi vagunitesse. Ja päris hilja algas sõit liinile. Meie komando koosseis osutus õige mitmekesiseks. Oli lustakaid ohvitseri-õliõpilasi, koolipoisse ja mõned allohvitserid. Jutt sobis otsekohe. Tuju tõusis. Kuuludus ka naeru. Asja valminud soomusrong sõitis oma värse meeskonnaga, mille koosseisus oli arvukalt koolipoisse, lahinguisse.

Järgmine lend Tallinna koolipoisse saabus liinile kaks nädalat hiljem. 10. detsembri ümber moodustati vanemate klasside poistest Tallinnas löögipataljoni — rühmad koolide viisi — mis paigutati Narva maantele praegusesse erahaiglale ruumesse. See pataljoni oli Tallinna garnisoni üheks usaldusväärsemaks üksuseks. Teatavasti 17. dets. see aitas ka kaasa pahempoolsete agitaatorite poolt üleskihutatud ja tänavale toodud masside miitingu nurjaajamisele, mil tahteti minna Toompeale valitsust kukutama.

Ühel päeval pataljoni saabus ülemjuhataja kindral Laidoner Joh. Pitkaga. Laidoner peab kõne ja kutsus üles poisse astuma löögipataljoni, mis sõidaks liinile, kuhu vaja kiiret abi. Avati ka otsekohe liinile sõita soovijate registreerimine. Registreerus end 128 liinile sõita soovijat (ühes ohvitseridega). Neid pidi saatetama kolmeti: 25 valis mineku ratsaväkke, 48 soomusrongile, need asusid L. R. Soomusrong nr. 3 peale ja sõitsid sellel välja, mil srong valmis sai. Ülejäänud soovisid astuda jalaväkke. Liinile end registreerinud, vabastati nüüd muist kohustusist. Ainult kord käidi laskeharjutustel Patarei-tagala. Prooviti levis'e, igaüks 4—5 lasku — ja see oli selle lennu sõjaline õppus! Frondile meinajad muretsesid oma papahhad ette surnupealuud — ja pidasid end surmapataljoni-meesteks. Nii neid ka nimetati.

Jõulu kolmandal pühäl saadeti surmapataljoni liinile. Lõuna ajal viidi poisid marssides orkestriga jaama. Siin tuli oodata 1—2 tundi. Ilmunud oli saatma ka omakseid. Kõik on aga tõsised. Ei illi. Vähe naissaatjaid, kuna emasid saatma pojad ei lubanud tulla — lahkumine oleks olnud siis ehk liialt raske.

Algas sõit. Külmaades vaguneis, keskel küdev tep-luska. Poisid suruvad selle ümber. Algul katsutakse laulda. See ei õnnestu. Kõigil on tunne, et küllap järgmine päev tuleb minna lahingusse. Kaasas ohvitserid, jutustab siis lugusid, et meeleolu tõsta.

Videvikus rong jõudis frondile — Aegviidu jaama. Järgmise päeva hommikul poisid aeti üles ja seati rühmade viisi rivisse — rühmaülemad nad valisid ise, kes hiljem päevakäsus kinnitati. Kuna pataljoni-mehi iseseisvaks üksuseks vähe oli, siis tervitama tulnud kindral Tõnisson määras nad L. R. Soomusrong nr. 2 löögirooduks, millest hiljem kujunes löögipataljoni. Siin moodustati neist 10-mehelised rühmad. Rühmas 2 ohvitseri, ülem ja selle abi. Elati, magati IV klassi vaguneis, mis osalt olid seest vooderdatud soomusena liivakottidega, mees mehe kõrval, ühes kupee-vahes 8-kesi.

Uus suurem saadeti Tallinna koolipoisse saabus liinile 7. märtsiks ümbervahetama frondil, soomusrongidel seni olnud poisse. Viimaseid vahetama sõitis kuu aja pärast, aprillil uus lend, mille seas ei puudunud juba varem frondil käinuid.

Polkudes oli Tallinna kooliõpilasi vist ainult mõned üksikud. „Kalevi Malevaga“ liinile läks aga neid hulgana, viimase koosseisus nad moodustasid suure protsendi. L. R. Soomusrongides nr. 2 ja nr. 3 Tallinna koolipoisid olid koosseisus peaaegu enamuses. Ja need väetüksused on ühed teeneterikkamad Vabadussõja käigus.

Kõige tõsisemad ja sisemist distsipliini eeldavad vabatahtlikena frondile sõidud olid detsembrikuul. Oli ju see kuu kõige lootusetum meie iseseisvusvõitluses. Mobilisatsioonid ebaõnnestusid, liinil polkude meeleolu muutus kahtlaseks, juhtus vastuhakkamisi ning väejooksikuid oli kõikjal.

Et koolipoisid selles meeleolus end ei lasknud heidutada — seda momenti tuleks eriti hinnata.

Hüül ajaloo kaugusest.

(Algus 7. lhk.)

Nüüd, kes viis ära selle kasti?

Selle jälgedele saime sel teel, et märkasime — meie hulgast puudus üks tööline, kelle mõne päeva eest võtsin tööhõrsilt ja kelle nimi tema ütelsele järele oli Suurveski. Aga et tema vahel ennast oli nimetanud ka Jakobsoniks ja Petersoniks, siis võib kahelda kas ükski nendest nimetustest oli õige. Tema oli meie hulgast kadunud. Tema üksi teadis meie leiust ning meie arvamine oli, et tema korraldatud see röövimine vist oligi.

Ega meie rumalad mehed pole, kes ei tea mis niisugusel puhul peab tegema. Jagunesime kümnekesi mööda linna laiali, igaüks käidavamasse paika valvama, kas pole näha mingit liikumist, mida võiks pidada seoses olevaks meie asjaga. Kõigi nende kümne mehe vahel sõitis alatasa sideauto, et kuulata igalt valvepostilt uudiseid ja juhusel, kui keegi on saanud röövlitele jälile, siis see auto pidi meid jälle koguma kokku ahiseks löögijooksuks.

Poolteist tundi seisime igaüks mõne tähtsama tänavaga nurgal ja poolteist tundi kihutas auto suure kiirusega meie vahet. Siis nägin mina, kes ma seisin Tõnismäel, sõitvat autot ning minu terav silm seletas kohe, et autos istus ka Suurveski. Auto kihutas Nõmme poole.

Minu pea töötas palavikulise kiirusega. Hüppasin telefoniputkasse ja telefoneerisin Pärnu maanteele ette ühe tuttava korterisse, et see takistaks auto edasi liikumist. See oli arukas mees, kes kohe taipas, kuidas niisugust asja teha. Ta jooksis välja tänavale, näeb, et kaugel tuleb auto, kuid tänaval pole muud midagi kui üksainus veovoormees, kes sõitis õhtul Tondi poole. Mees simuleeris nõrgameelset, kargas kui kass voormehe hobuse ninna ja tõmbas hobuse barrikaadiks risti tänavale. Vahemaa, mis jäi veel tänavale ääreni, sulges ta sel teel, et kargles seal edasi-tagasi nagu hullumeelne kunagi, ajas suust välja rohelist vahtu ja inises. Juuresõitnud peatatud autost kuulduid ähvardused ja väljatulnud mehed tahtsid asuda kiskuma hullu käest ära suurt pussi, millega see tahtis purustada auto kummi. Kuid juba meie jõudsime lähedale.

Meid oli juba siis kaks auto täit. Tegime asja nii kavalasti kui oskasime. Üks auto sõitis ette ja teine jäi taha. Nii oli röövlite auto meie kahe auto vahel.

Kuid Suurveski tundis kõiki meie mehi ja seepärast ta märkas kohe, et ollakse jälil. Ta keeras auto ühele poiklata tänavale ning võttis kursi kitsaroopalise vaksali poole. Sellest kihutas ta mööda ja meie ajulist mahajäämist kasutades põgenesid nad kõik omast autost linna poole sõitvale rongile. Hüppasid väledalt kui kassid raudteetammist üles.

Raudkastigi said visata kaubavaguni tormasi trepile.

Meie aga oleksime võinud sõita rongile Sadama jaama vastu. Kuid mine sa neid usu missugusel kohal nad hüppavad jälle rongilt maha. Nii ei saanud muud midagi kui sõitsime oma autoga raudteetammist üles ja kihutasime roobastel rongile järele. Auto põrus hirmsasti liipritel ning oli aimata, et varsti meie autost on ainult tüki järele. Lisasime siis autole auru juurde, et saada rongile järele. Kuid meie auto purunes varsti ja rong kadus meie silmist surnuaedade juures käänuks taha. Meie ahastus oli suur.

Mis edasi sündis, sellest tean niipalju, et meie teine auto, mis sõitis kurjategijate ees, oli pööranud ümber ja näinud seda, mis sündis rongi ümber. Nematad siis sõitnud rongile vastu Jakobsoni tänavale ülesõidukohale ning seal näinud, et rongil polnud enam ühtegi kastivarast. Need olid lahkunud rongilt arvatavasti surnuaia juures.

Muidugi saime selle grupiga varsti sideme, piirasime siis sisse kõik surnuaia ja staadioni ümbruse. Kokkuräägitud kava järele hakkasime liikuma ühe keskpunkti poole. Haarang pidi selgitama meie kasti ja röövlite asupaiga.

See olin mina, kes sai nendele jälile. Surnuaial liikudes nägin, et kühveldatakse ühe haua kallal. Sinna oli keegi varskelt maetud ning värskel liiv oli haua kohal halgunud laiali harilikkuks liivahunnikuks. Liiv oli kistud nähtavasti laiali, peidetud sellesse röövitud raudkast ja ma nägin kuidas Suurveski oma abilistega lõpetas seda raudkasti matmise tööd.

Ma lasin sellel kõigel sündida. Lasin meestele juurest ära minna ja hiljem tõin oma mehed kohale. Ettevalmistavalt oli meil surnuaia kõrvale tellitud veovoormees nr. 127, kelle vankrisse meie toimetasime kasti üle surnuaia kivimüüri. Hakkasime siis liikuma tagasi linna poole.

Istusime kõik voormehe plaan-vankril, jalad ripakile alla ning puhkasime väsimust. Mõtlesime, et nüüd vastu keskööd pääseme ometi kord puhkama. Kuid asi ei läinud nõnda.

Tartu maanteel oli liikumist veel küllalt. Autod sõitsid meist mõlemas suunas mööda. Ühe auto möödastõitmisel aga kerkis autos nagu maa alt püsti Suurveski ise kahe vihase silma ja sasis vurruga ning osavalt nagu kovboi heitis ta terastrossi silmuse meie vankrile kasti ümber ning see kukkus suure kolinaga meie vahelt tänavale, lõhkudes veovoormehe vankri pera ja paisates meidki tänavale. Segadust kasutasid nad kiirelt, tõstsid kasti jälle oma autosse ja kadusid meie silmist.

Kuid ega meie rumalad ei ole. Juba Juhkentali tänaval olime nendel järele. Nad pöörasid Lembitu tänaval linna poole. Kiirel sõidul tegid aga käänuks liiga äkilise ja nende auto pörkas kaunis tugevasti

vastu telefoniposti. Auto sai tunduvalt vigastada, kuid kuni „Estonia“ teatrini püsis ta ikkagi meie ees. Aeglaselt edasi liikudes nägid nad, kuidas meie autode seisukohalt võtsime omale mitu autot ning siis nad võisid aimata, et kõik kesklinnast väljaviivad tänavad on nende jaoks suletud.

Raekojas platsil nende autost tulistati meid. Kuid ega meie rumalad polnud, et oleksime hakanud kartma. Mõistsime, et nemad tahavad seda kasti peita kuhugile siia lähedusse ning tahavad hirmutada araks. Ainult üks meie autokumm sai haavata ning Pikal tänaval see läks lõhki, kuna autot polnud käepärast võtta, jooksime jala põgenejatele järele ja siis nägime, kuidas Suurveski mehed jooksid vanal Tallinna kaitsevällil ja kadusid ühesse torni avausse. Meie jõud oli viimiseni otsas. Tagaajada enam ei jõudnud. Mina üksi komberdasin siia oma viimase jõu najal ning palun politsei abi röövlite tabamiseks. Kui saadakse kätte see raudkast, siis luban kogu selle sisu Eesti riigile rahvuslikuks varanduseks.“

Politsei komissar, seda kõike kirja pannes, oli olukorda juba kaalunud ning otsustanud teostada kiirelt. Ta käsutas kohale kõik kiires korras käepärast olevad jõud, et piirata ümber vanad Tallinna kindluse vallid ja tornid ja otsida need põhjalikult läbi. Kuid enne veel kui meeskond sai väljuda komissariaadist, juhtus midagi, mis tõi ehitusmeistri suust kuuldavale suure röögatuse.

Jaoskonda astus sisse kastiröövija Suurveski oma meestega. Politsei tahtis kasutada oma harilikku võtet, et enne kuulab üle Suurveski ja alles hiljem panakse teda silm silma vastu ehitusmeistriga. Suurveski märkamata ehitusmeister tallutati välja toast ning algas Suurveski ülekuulamine.

See, mis Suurveski rääkis, ei sattunud põrmugi ühte ehitusmeistri seletustega. Ta seletas, et tema on ise kaevanud välja maast raudkasti, mis temalt ära röövitud. Röövlid ajavat teda taga kogu öö, kuid viimaks saanud kätte kalli eseme ja otsustanud seda peita Oleviste kiriku lähedal ühte vanasse torni. Müüri sisekäike mööda edasi minekul aga sattunud nad suuremasse ruumi, kus olnud koos väga palju hirmus kahtlasi mehi. Tema on arvamisel, et seal on tegemist Eesti riigikorra vastaste — pörandaaluste peidurkaga. Ruumi keskel seisnud trükimasinad ja seintel rasked riigikukutamise pommid.

Nende ilmumisel jõuk esmalt sattunud segadusse ja pistnud jooksma, kuid kui üks taganejaist haaranud pihku pommi, et heita seda sissetungijate keskele, siis nemad pillanud maha oma kasti ja kasutades müüri olevat avast, hüpanud üksteise järele välja näituseplatsi aeda. Siin nad on ja soovivad, et see varan-

alus, mis peitub selles kastis, ei läheks mitte pörandaaluste kasuks, vaid langeks osaks Eesti riigile.

Asi nõudis kiiret teotsemist, seepärast politseis ei viidetud aega ehitusmeistri ja Suurveski juttude võrdlemisega ja tõe selgitamisega, vaid politsei jõud liikusid kohe piirama Vana-Tallinna valle ning torne. Sellest ei võtnud enam osa ei ehitusmeister ega tema tööline Suurveski.

Mõni päev möödus üsna vaikselt ning alles siis üllatas rahvast õhtulehtedes ilmuv sõnum, et politseil on läinud korda paljastada ja tabada suuremat pörandaalust trükikoda, kusjuures ühtlasi on arreteeritud pörandaaluste juht ja selle käsilased ning saadud kätte nende kirjavahetus ja muu kompromiteeriv materjal.

Neid sõnumeid ei saanud kahjuks lugeda ei ehitusmeister ega Suurveski, sest neid peeti ikka veel kinni ja kuulati alatasa üle. Viimaks kui keerulises juurd-luses oli saadud selgus, kutsuti mehed mõlemad kõigi oma kaasosalistega komissariaadi õuele.

Suur oli meeste imestus, kui nad nägid politsei õuel oma maast väljakaevatud raudkasti samal kujul, nagu ta maa seest leiti. Seda polnudki veel avatud.

Avamine toimus sealsamas. Keemiliste abinõudega ja muude moodsate vahenditega avati raudkasti kaas, kuid kõikide üllatuseks ei selgunud avatud kasti saladus siiski veel mitte, sest see raudkast sisaldas veel ühe teise raudkasti, mille avamine aga juba osutus kergemaks, sest ligi leitud võti, mis veel suutis painutada salapärase luku vedrusid nii, et kasti kaan iseenesest hüppas lahti. Komissar tõstis selle laadiku põhjast välja plektoosi, millesse oli rullitud üks dokument. See oli kirjutatud kolmes keeles, nimelt ladina, rootsi ja alamsaksa keeles. Kuid juures leitud ka tõlge tookordsesse Eesti keelde. See oli järgmine:

„Minna, tallopojat ja moisamehhet ninck mude Ma Rahva sodda Meste paelik, ellick General Ivo Schenckenberg, keick Pöcha Risti Uskot inimexte caitzeia, Temma Kõrgea Armollisse Rozi Ma kuningas Nimme pehl, ke on Ma ja Moissa mehhet ellick tallo poickate väest saanut voito ja surt kasso, pannen Se Revalli linna Rat ja keick Ma sūddame pehl, echitadda üx Mällestusse Täht ellick monnoment sodda Meste Väggigi teggut täadmīssess teggemīssess, Enge se Ma Mes on Väggi mes ia Temma suggosset ey Olle toyst Ma Ilma pehl. Ninck kuy se Rat ei sa se assi Muiddo, six techa Yx Voido mänckut echk lootterii, kuss iggayx annap se Verring ellick Rahha rasoke sure illossa es Märcki ja ox.

Ivo Schenckenberg
General.“

„Leidjate soovi järele leid peab langema eesti rahva kasuks,“ ütles komissar.

„Ni peabki, saatku selle dokumendi avastamine tõesti kasu, sest praegu on päevakorral jällegi kangelaste mälestamine,“ arvasid leidjad.

Ning arvamised ühinesid nendega.

Kuidas nad langesid Vabadussõjas.

Langeda, anda elu — sellest mõelda on luuleline ja ülev, kui seda tahetakse teha aate eest. Kuid tegelikult püssiotsa või kuulipilduja või kahuritoru ette asetatuna kaob luule ja algab närve ning verd tarretama panev reaalsus.

Sõjas langeja hingeelu on tunduvalt veelgi teist-laadsem — siin puudub seljataguse luulelisus, kuid ühtlasi ka etteteadmise jubedus.

Ei ükski sõdur taha langeda. Elu eest nii siin kui ka kaitsekraavis igaüks võitleb viimse hingetõmbuseni, ja isegi kuni hullumeelsuseni.

Ja surm saabub liinil, nagu tagalaski, väga mitmeti, ühele kõige paremas jutuhoos, teisele une peal, kolmandale vaenlasega tulistamisel, neljandale tormijooksul, viiendale põgenemisel.

Üks langeb äkki, kellegile märkamata, kunas kaastab kuul tabas. Paar hetket varem ta veel kõneles, kuid hiljem enam ei vasta. Teine vaevleb raskesti, oigab ja palub — enne kui saabub kaastaste ringis kergendus ning hingamine lakkab.

Teatavasti soomusrongide rügemendi ülem kapten Irv langes ühel kevadhommikul Lätimaal puude all, tabatuna üksikust kuulist, üleval siristasid linnud... Ta oli läbi teinud väga palju lahinguid nii maailmakui Vabadussõjas. Kuulirahe all jäi ta puutumatuks. Kuid läti metsas tee kõrval tabas teda kuul, ja ta tõsteti autosse tagasi langenuna.

Esimese soomusrongi kuulus kahuriõhvitser leitn. Sabolotnõi alati sõitis lahingusse oma soomusrongi kahuriplatvormil lahtiselt istudes; Irboska all ronis ühel päeval ise Irboska mäele ja asus telefonil juhtima taga soomusrongide kahurite tuld — mäe all venelased kogu aeg lasid teda püssidest, kuna ta oli selgesti näha, ainult ühe sõrme lasid tal siis käest ära. Ta langes Landeswehri sõjas, Rodenpoisi jaama lähedal, teisel päeval pärast haigemajast omavolilist lahkumist lah-tise kuulihavaga rinnus. Surma sai ta vaenlase granaadi lõhkemisest.

Leitn. Truuts langes Anne mõisa all ahelikus lamades. Vaenlase kuul vististi tabas ta oma käsigranaati, mis ta seljapeal lõhkes. Ta jäi lamama endiselt ahelikku oma kohale. Ltn. Meibaum langes Elva all jälitamiselt taganevaid vaenlasi ahelikuga. Ta tõusis kraavis, kuid kuul tabas nähtavasti ta südamesse — ta langes surnult maha, suutmata sõna lausuda. Lipnik Tennebergi Petseri all kuul tabas meie pealetungil pähe — ta hingas aga veel imeliselt kaua, enne kui tagasi-

teel hobusel suri. Irboska all tabas üht tõmmunõolist allohvitseri kuul kõhtu. Ta kannatas õudsete valude all, karjudes, hoiates ja vandudes kuni paari tunni vaevlemise järele sai rahu. Samas Irboska all peale uhkeid võite ühes komandos sideratsur-nooruke külalisenä jutustas lugusid, kuidas siin ja seal venelasi taga-aetud ja löödud, samal ajal kõputades oma käes karabineri lae põhja vastu vaguni pörandat. Ühel hetkel käis pauk. Haavatud noor ratsanik tassiti välja. Kohale ruttas arst, kes asus haava siduma — oma püssi kuul on lõua alt sisse jooksnud ja kuklatagant välja. Ta tõmbas ahnelt veel mõned hingetõmbed ja siis vaikis.

Nii nad kadusid. Nende viimased hingetõmbed tavalisesti ei tundunud olevat rasked. Kas polnud neil viimasel hetkel midagi pihtida oma kaastastele, või siis olid nad seda teinud juba eelmisel päeval, tundes ette oma saatust, kirjutades viimsesse kirja kõik, mis teistele tuleks hiljem teha. Säärane viimne kiri leitud enamjaol sõduritel nende taskuraamatu vahel, ja paljudel jäi see avamata, kuna nad terve tagasi pöördusid.

Saanud surmavalt liinil haavata, tabatu avaldas raske, hingeldama paneva une tunnuseid. Ei mingeid visklemisi, mõistuse kaotamise ja meelemärkusele tuleku vaheldumist, ei nuttu ega naeru — surm sõjas saab praegusel ajal enamjaolt tummalt ja kergelt. Jäi sõdur granaadi lõhkemise alla — leiad vaevalt veel ta maiste jäänuste üksikosi. Nikkel püssi kuul teeb samuti äkki ja põhjalikult oma tööd. Kuna lahingukorras igaüks on ülesärutatud haaratud lahingu hoost, siis isegi raskelt haavata saamist ei märgata otsekohe. Alles kui nähtavale ilmub verejooks, siis leitakse, et ollakse haavatud ja valu algab alles hiljem, seljataha jõudmisel.

UUDIS!

IVIX
KUIV

Esindab uudiskaupade kontor

Saapa ja kinga läige

igas värvis ja temaga kaasaskäiv nikkel AUTOMAAT „IVIX“ sobib härradele vestitasku, daamidele käekotti.

A. Poolgus Tallinn, Valli 10, tuba 37 (Urta majas). Tel. 463-00

preemiade nimekiri.

10. aprillist — 1. juunini s. a.

Nimekirjas tarvitatud lühendused:

1. — Magusroalusikas.	13. — Nahkblokk.
2. — Hõbepeeker.	14. — Käsikohver.
3. — Koogilabidas.	15. — Täitesulepea.
4. — Teesõel.	16. — Taskukamm.
5. — Suhkrulusikas.	17. — Taskunuga.
6. — Sardiniikahvel.	18. — Kirjablokk.
7. — Suhkrukühvel.	19. — Peenrahakott.
8. — Mansetinööbid.	20. — Tikutasku.
9. — Puuviljanuga.	21. — Kammitasku.
10. — Suupistekahvel.	22. — Fotoalbum.
11. — Grammofoniplaat.	23. — Raamatud (mitmesugused).
12. — Rahakott (ümmargune).	

M. KRIMM, Risti — Mootorratas, komplekt põllutööriistu, klaver või sularaha.

V. BERG, Võru — Kuldkäevõru.

A. TAMM, Narva — Lauakell.

A. ALABERG, Tall. — Kristallvaas.

A. LUKK, Tall. — Kristallvaas.

F. MARLEY, Tall. — Taskukell.

R. MULDAU, Tall. — Taskukell.

Aab Tallinn 23, Aamisepp Tall. 3, Aaver Tall. 11, M. Abe Raasiku 2, Abel Tall. 23, Abramov Tall. 23, Abramson Permisküla 13, Adamson S.-Jaani 13, Adamson K. Tall. 8, M. Adamson Tall. 11, Adelson Pärnu 13, Adler Ambla 23, Akerberg Pärnu 23, Akkev Pärnu 23, Aksel Leisi 21, Albok Tall. 19, Vadim Aleksandrov Rakvere 13, Aleksandridi Tallinn 22, Ahlfeldt Nõmme 16, Alla Pärnu 23, Aller Põltsamaa 13, Allikas Jõhvi 18, Allikas Väike-Maarja 23, Alter Kiviõli 10, Altin Valga 17, Altmann Rakvere 13, Alver Kuressaare 11, Amatneek Tall. 23, Ambus Tall. 23, Amos Tall. 23, Anderson Tartu 11, Andeväl Tall. 23, Andreson Are 23, Ani Valga 23, Annik Tall. 13, Antony Tartu 23, Antof Rakke 22, Antonov Elva 3, Antsov Tall. 22, Anupõld Tall. 23, Aravete Tarv. üh. ärijuht Aravete 3, Aren Põltsamaa 19, Argibus Kahala 21, Arnek Annikvere 23, Arras Järva-Kahala 9, Arub Võru 13, Asberg Are 15, Asi Valga 9, Asper Jõgeva 22, Aston L. Väana 3, Aston M. Väana 13, Asu Viljandi 23, Attemann Pärnu 22, Atto Vigala 23, Aud Ambla 23, Auendok Tapa 23, Aulik Tall. 5, Aunman Tall. 23, Aunver Rae 23, Aur Tartu 6, Ausberg Friedrich Järve 23, Avikson Heinrich Tall. 13.

Baars Viljandi 2, Baart Tartu 11, Bach Tallinn 20, Bachmann Tall. 23, Bachmann Viljandi 23, Barkmann Narva 13, Bauer Pärnu 9, Baumann Rae 20, Beekmann Loksa 6, Belials Tall. 23, Belski Tartu 10, Belsky Tartu 19, Beltschikoff Tartu 5, Beltsikov R. Tartu 5, Berenstrauch Tõrva 9, Berg Tapa 23, Bergstein Tall. 21, Bergstein R. Tall. 9, Bernhard Nõmme 6, Bernhardt Tall. 2, Birkenberg Tall. 22, Blaubrik A. Tall. 9, Blaubrik J. Tall. 22, Blauvet Mägiste 23, Bloom Tall. 11, Bollmann Keina 23, Bollverk Esna 23, Bombe Kärkna 11, Born Kloostri 23, Brandt Pärnu 23, Brauer Restu 20, Brauer Viljandi 23, Brauer Ella Tall. 21, Brauer Erich Tall. 11, Braun Roela 23, Brehm Võru 23, Brenner Tall. 23, Brockner Aegna 9, Brodovsky Tall. 9, Buschmann Viljandi 23, Buzancourt Tall. 23.

Danovsky Tallinn 23, Davidov Vold, Lelle 13, Delsky Tall. 3, Dietrich Tall. 23, Dobrof Tall. 23, Dultsev Narva 9.

Evel Laatre 7, Egel Nursi 23, Ehrenvert Türi 19, Eiber Põlula 23, Eichelmann Suure-Jaani 14, Eichenbaum Tartu 3, Eigelmann Nõmme 9, Eilsen Viljandi 23, Ein Tallinn 19, Einberg Nissi 10, Einberg Risti 11, Einglas Kõo 22, Einits Valga 11, Einmann Tall. 23, Einstein Mäetaguse 23, Elias Tartu 3, Eller Pärnu 19, Eller Lauküla 9, Ellert

Rakke 13, Ende Järva-Jaani 23, Enmann Tall. 5, Eriane Tall. 7, Erm Narva 11, Erm Imavere 14, Erna Rakvere 4, Ernits Narva 23, Ernst Tall. 8, Erton Tall. 21, Esmann Viljandi 7, Estental Türi-Linnamäe 13, Ety Rakvere 13.

Faust Tall. 21, Ferchen Tartu 23, Figeis Pärnu 23, Franz Kuressaare 3, Frey Ahja 13, Frey Viljandi 22, Freiberg Tall. 13, Freiberg Narva 11, Freimann Tartu 23, Friedberg Triigi 20.

Goldberg Tartu 18, Graf Pärnu 5, Grauberg Kolga-Jaani 13, Greenberg Keila 9, Gregor Võhma 23, Greinert Kuressaare 3, Grepp Tall. 22, Gress Tall. 23, Griep Harku 22, Griin Narva 23, Grossvald Triigi 9, Grünfeldt Tall. 23, Gustam Laekvere 19, Gustavov Pärnu 6, Gustavson Tartu 10, Gustel Tall. 13, Gut Tall. 23, Gutmann Tall. 18, Gutmann P. Nõmme 23.

Haakmann Pärnu-Jakobi 23, Hallik Tall. 23, Hamm Rakke 23, Hammer Tall. 9, Hammer Pärnu 22, Hand Tall. 14, Hango Kodijärve 21, M. Hansen Tall. 11, V. Hansen Tall. 7, Hanson Jõhvi 23, Harju Võru 10, Hasselblatt Pärnu 9, Haug Vihula 23, Heck Tall. 23, Heering Tartu 21, Heero Vastseliina 23, Heiberg Tall. 23, Hellmann Märjamaa 3, Helm Nadalama 23, Hendrikson Tall. 1, Hendrikson Leebiku 11, Henrichson Skamja 4, Hermann Kamali 23, Hermann Tartu 19, L. Hermann Kamali 23, Hiiepuu Rootsi 21, Hindrikson Võru 22, Hirsch Tartu 21, Hirv Lepasaare 23, Holts Nõmme 23, Holtsmeier Sürgavere 23, Hummel Ambla 19, Hunt Irboska 15, Hunt Tall. 23, Hurt Võru 20, Husar Valga 23, Hussar Sürgavere 11, Härms Tall. 19, Hääl Võru 3, Hõlpus Võru 12.

Idla Tall. 23, Iherman Veltsa 18, Iila Tartu 17, Iileve Tall. 23, Iir Voltveti 23, Iir Rapla 10, Illison Valga 13, Illison Kambja 12, Illopägi Tall. 6, Iius Kaarli 7, Iives Kõrgepalu 21, Iives Kil-Nõmme 23, Iives Pärnu 16, Iives Nõmme 23, Ingerman Viljandi 23, Inno Viru-Jaagupi 23, Innusaar Lüganeuse 23, Innusaar Järva-Jaani 13, Isak Tall. 22, Isikutunnistus nr. 32 Viljandi 22, Itter Tõhela 23, Ivand Tartu 3, Ivask Koiola 9.

Jaakson Holdre 23, Jaakson Valga 18, Jaanson Võhma 13, Jaanson Tall. 23, Jaanus Are 19, Jaanvärk Tartu 10, Jaas Rapla 20, Jaaska Paide 9, Jacobsenn Tartu 3, Jagomägi Pankjavitsa 13, Jagor Tall. 23, Jaik Laekvere 23, Jakobson Tall. 23, Jaks Mõisaküla 3, Jalak Viljandi 16, Jalakas Mäetaguse 11, Jalakas Tall. 5, Jansen Järvakandi 12, Janson Sindi 3, Janson Tall. 23, Jarodsky Tall. 22, Jensen Tartu 12, Jermann Viru-Jakobi 23, Johannes Keina 23, Johannson Tartu 11, Johanson Koigi 9, G. Johanson Kuressaare 23, J. Johanson Viljandi 23, K. Johanson Viljandi 20, K. Johanson Tartu 5, Johanson Karista 20, R. Johanson Kuressaare 23, Jock Tartu 11, Joll Suuropi 19, Joost Nõmme 23, Juhanon Raasiku 1, Juksaar Rasina 23, Junkur Viljandi 23, Juskus Vohnja 23, Juust Tartu 12, Jänes Tartu 21, Jänes Pärnu 20, Jänes Rõngu 11, Järs Tartu 9, Järv Rõuge 14, Järv Tall. 23, Jäärats Väana 10, Jõers Petseri 23, Jõffert Aegna 3, Jõgi Tall. 6, Jõgi Nõmme 22, Jõgi Röpina 23, Jõhvikas Tall.

12, Jõud Tall. 18, A. Jürgens Tall. 10, J. Jürgens Tall. 11, Jürgens Rakvere 23, Jürgens Tartu 12, O. Jürgens Tall. 23, Jürgens Kuressaare 23, Jürgenson Tall. 23, Jürgenson Pärnu 19, Jürgenthal Tall. 11, Jürison Kolga-Jaani 19, Jürison Latvia 12.

Kaal Tapa 13, Kaal Kuressaare 19, Kaart Tall. 4, Kadarik Laimjala 13, Kaharpea Tall. 22, Kaik Tamsalu 23, Kaisel Tall. 13, Kajak Kudina v. 2, Kala Rakvere 23, Kalbus Tall. 3, Kald Tall. 8, Kaljo Kuressaare 23, Kalkun Viitina 23, Kallaste Kallaste 10, Kallaste Tall. 15, Kalm V.-Maarja 8, Kalm Rakvere 13, Kalman Rakvere 23, Kalmo Narva-Jõesuu 23, Kane Tall. 23, Kang Kuremäe 23, Kang E. Kuremäe 21, Kangas Permisküla 22, Kangur Nuia 13, Kangur Hiiu Suuremõisa 20, Kangur Viljandi 23, Kangur Kavastu 11, Kanits Are 3, Kanter Kaiu 23, Kapaun Petseri 13, Kapaun J Petseri 23, Karafin Tall. 9, Karjus Leebiku 7, Karlov Nõmme 23, Karolin Tall. 13, Karp Saru 23, Kartohvel Pärnu 22, Karu Pärnu 17, Karu J. Pärnu 23, Karu Karksi 23, Karu Tall. 23, Karuks Rakke 3, Kase Valga 11, Kaseritski Püssi jaam 5, Kask Kudina 20, Kask Palamuse 9, Kask Nõmme 11, Kask Kasepää 20, Kasper Võhma 3, Kass Tall. 23, Kattalsepp Tartu 23, Katmann Tall. 23, Kaubis Alajõe 22, Kauts Pärnu 18, Keel Säanna 7, Keerd Narva 8, Keis Nõmme 21, Kelder Petseri 12, Keng Leebiku 12, Kenk Elva 23, Kerv Tall. 23, Kesküll Tartu 7, Keskküla Tartu 21, Kesküla Viru-Petri 22, Kevardt Pärnu 3, Kider Tall. 23, Kiisler Vigala jaam 23, Kiisman Tall. 23, Kiisk Põlula 10, Kiiver Tall. 11, Kiiver Mereküla 8, Kiivit Vana-Suislepa 23, Kikas Tartu 23, Kikas Elva 11, Kikerpill Tartu 13, Kikerpuu Käva 23, Kilgas Sõmeru 12, Kilkson Türi 23, Kimmel Tartu 10, Kirkmann Riidaja 9, Kirsi Tall. 23, Kits Pärnu 21, Kitsas Lehtse 23, Kitsing Konguta 11, Kitter Koeru 16, Kivihall Nabala 21, Kivimägi Tall. 6, Klad Irboska 20, Klassmann Tall. 21, Klau Valga 23, Klaup Tall. 23, Klausen Turba 11, Klein Nabala 13, Kleiner Tall. 23, Klemkul Tall. 23, Klemmer Eidapere 23, Klettenberg Vastemõisa 9, Klippmann Türi 13, Kluge Pärnu-Jakobi 23, Kneller Tall. 23, Knude Viljandi 7, Kobin Karevere 22, Kodanipork Tall. 13, Kodanipork Tall. 18, Koern Väandra 23, Koger Elva 11, Kohv Narva 19, Koidu Kavastu 23, Koik Jäneda 23, Kokemägi Torma 11, Koitnests Tall. 13, Koljo Tall. 13, Kolk Vergi 22, Kolts Arusaare 23, Kongas Viljandi 20, Kook Hiiu-Kärdla 14, Koort Viljandi 13, Koort Narva 13, Koot Tall. 17, Koot Rakvere 22, Koots Tall. 20, Kopp Mõnnaste 20, Koppel Väandra 19, Koppel Tall. 20, Koppel Tuudi 23, Korn Annikvere 11, Korn Tall. 23, Kornel Tall. 23, Kornel K. Tall. 11, Kornit Abja 6, Kosenkranus Surju 12, Kosesson Tartu 17, Krappe Tapa 12, Kraus Tartu 23, Krause Nursi 23, Kreek Kadrina 13, Kresmann Valgjärve 18, Kress Vööpsu 23, Kriisk Tartu 13, Kriiva Nõmme 22, Kriivel Tall. 13, Krikmann Tall. 23, Krimm Risti 2, Kripson Voore 23, Krist Haapsalu 8, Kristal Pääsküla 21, Kristein Tall. 23, Krooni Rakvere 16, Krull Põlva 23, Kruus Tall. 9, Kruus A. Tall. 23, Kruus L. Tall. 23, Kruuse Tall. 20, Kruusberg Rakvere 13, Kruusel Paldiski 22, H. Kubja Pala 23, J. Kubja Pala 23.

Kukk Lõpe 21, S. Kukk Suure-Jaani 16, J. Kukk Suure-Jaani 22, Kukk Narva 13, Kukk Tall. 23, Kukkur Rakvere 23, Kuklane Viitina 3, Kulbok Laatre 3, Kuldvee Tall. 23, Kuldvere Nõmme 9, Kull Võhma 20, Kull Kõnnu 19, Kulm Ambla 3, A. Kungur Rakvere 22, Kungur Jõgeva 23, A. Kungur Rakvere 17, A. Kungur Rakvere 10, Kuntor Simona 19, Kuriks Viru-Jakobi 4, Kurrik Kil-Nõmme 22, Kursson Koeru 19, F. Kursson Koeru 21, Kurvaldt Haljala 13, Kurvits Taevaskoja 9, Kurvits Tall. 13, Kurvits U. Põltsamaa 20, Kuusental Võru 22, S. Kuusik Tall. 20, Kuusik Pärnu 13, R. Kuusik Tall. 19, Kuusik Jõhvi-Puru 23, Kuusik Narva 23, V. Kuusik Narva 13, Kuusk Kasepää 22, Kuusk Tartu 23, Kuusman Pikva 9, Kuutor Simuna 20, Käbi Tall. 12, Käbin Kohtla 6, Käbin Mäetaguse 19, Käbin Nõmme 7, Käbin Jõhvi 17, Käiro Tartu 23, Kärk Tall. 23, Kärma Rakvere 23, Kärner Koeru 13, Kärp Tall. 8, Kärp Pärnu 13, Kärsna Tall. 11, Kärt Tall. 13, Kärt Nõva 13, Kärtmann Tall. 21, Käär Paide 22, Käär Võru 3, Kõiv Tall. 13, Kõiv Tartu 19, Kõrvemann Kirikküla 20, Kõrvik Sonda 23, Kõögardal Uue-Võidu 23, Kübar Tartu 6, Kübarsep Tapa 23, Külm Viljandi 23, Künnapuu Võidula 11, Kõppar Saaluse 23, Kütt Vana-Roosa 4, Kütt Rakvere 9, Kütt Tall. 22.

Laane Tuhalaane 23, Laar Vana-Kastre 13, Laas Leisi 10, Laas Pärnu 12, Labi Tall. 22, Labi Võru 15, Laid Tar-

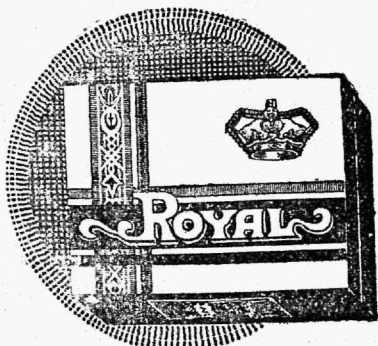
Suitsetajad ei lase end eksitada tundmatuist paberossi- ja

tubakasortidest, vaid tarvitavad püsiva kõrge hädusega

paberosse

tubakaid

- STANDART**
20 tk. — 40 snt.
- SEVILLA-EXTRA**
25 tk. — 35 snt.
- ROYAL**
25 tk. — 35 snt.
- AHTO**
25 tk. — 20 snt.
- UKU**
25 tk. — 20 snt.
- TALUR**
25 tk. — 20 snt.

- Paberossitubakaid**
- NEEGUS**
50 gr. — 1 kr.
- KABUL**
50 gr. — 1 kr.
- ETK nr. 1**
50 gr. — 80 snt.
- KOTKAS**
50 gr. — 60 snt.

- Piibutubakaid**
- MESIKAPP**
50 gr. — 40 s
- PLEVNA**
50 gr. — 35 s

tu 15, Laenas Suure-Jaani 13, Laisk Nõmme 23, Laetus Mä-
dara Pärnu 11, Lamp Viljandi 10, Lampe Kuressaare 13,
Landberg Rakvere 22, Landberg Tall. 13, Langel Tall. 23,
Langenbraun Lõõla 22, Laping Võru 5, Laredei Lalsi 23,
Laretei Tall. 22, Laretei Mõisaküla 21, Larsberg Sompä 21,
Lassur Haljala 13, J. Laube Türi 21, L. Laube Türi 23,
Laugamets Võru 23, Laul Kihelkonna 23, Laur Pärnu 23,
Laur Triigi 3, Laurimann Tall. 22, Laurisson Tartu 3, Lau-
rison Nõmme 11, N. Laurits Pariis 22, O. Laurits Pariis
20, M. Laurits Pariis 19, Leemets Lüganeuse 23, Leesment
Siigaste 20, Lehman Tall. 23, Leht Alavere 23, Leiburg Osu-
la 23, Leinfeldt Narva 13, Leitman Palamuse 21, Leitman
Petseri 8, Lellep Sonda 13, Lember Loona 17, Lemming Aeg-
na 7, Lensin Tall. 3, Leosk Laanemetsa 3, Lepik Pärnu 23,
Lepik Türi 16, Lepp Koeru 9, Leppik Tall. 23, Lesta Ropka
23, Leverdant Puka 11, Levett Tall. 12, Levin Tartu 20, Levo
Hageri 8, Levoldt Nõmme 23, Libba Velise 23, Liidemann
Sindi 9, Liige Tapa 23, Liigmann Tall. 13, Liigmann J. Tall.
23, Liik Tall. 13, Liiv Tall. 5, Lill Valga 6, Lillefors Tall. 23,
O. Lillefors Tall. 13, Lilleoja Nõmme 23, Lillepea Pikva 13,
Lilles Viljandi 23, Lillmann Võru 12, Lind Vastse-Otepää
13, Lind Vastseliina 13, Lindeberg Abja 22, Lindmann Var-
bola 5, Lindoff Tall. 23, Lindok Vastse-Kuuste 21, Link
Mustla 9, Linsi Halliste 23, Lipp V.-Maidla 17, Lippus Tall.
8, Lips Põltsamaa 7, Lister Viljandi 12, Liiv Aravete 23,
Liivak Tall. 23, Lohu Viljandi 9, Lohu S.-Jaani 23, Loigu
Tall. 23, Loka Kambja 21, J. Lond Jäärja 11, J. Looberg
Tall. 21, Jaan Loorenberg Tall. 23, Looius Koeru 13, L. Lui-
galeht Tall. 23, A. Luik Narva 13, A. Luik Tall. 23, Luik
V.-Suislepa 13, Luik Rakvere 11, P. Luik Tall. 11, Luka-
schevitz Nõmme 21, Lundell Haapsalu 16, Luppe Tall. 6,
Luppe Viljandi 6, Lust Mereküla 19, Lustipur Abja 21,
Lutsius Mustla-Nõmme 20, Luukas Tammiste 9, Luutus-Sik-
kemäe Kilti 23, Luutus Narva 16, A. Lõhmus Pärnu 20,
Lõhmus Orava 20, Lõhmus Tall. 23, Lõhmusaar Tall. 5,
Lõoke Tartu 18, Lõokene Tall. 21, 22, 23, Lõotsmann Rak-
vere 6.

Maamägi Narva 9, Maasik Tudulinna 13, Madal Kõik-
küla 23, Madison Tori 10, Madison Risti 10, Madison
Petseri 10, Madison Kaarli 18, Mahooni Tall. 22, Maikalo
Mustvee 23, Mailling Tall. 23, Maine Tall. 22, Mark Järva-
Jaani 14, Martin Rakvere 14, Martinson Paadremaa 23,
Martinson Keila 23, Martson Tori-Jõesuu 9, Martson Tal-
linn 23, Martvel Tall. 23, Mastin Rakvere 21, Marthson
Nõmme 23, Matskin Pärnu 11, Mauer Laeva 19, Mee Võru 3,
Meibaum Riisipere 23, Meimer Riisipere 21, Meisterson
Võlla 22, Meiusi Tall. 23, Melles Tall. 7, Mellikof Pärnu 22,
Meltsov Tall. 20, Mendelmann Haapsalu 8, Meos Väike-
Maarja 9, Meresma Purga 13, Meresma Varbola 23, Mertz-
lin Tall. 23, Messer Aegviidu 23, Mets Põltsamaa 23, Mets
Tartu 1, Mets Narva 23, J. Mets Tartu 13, Metsamart Pui-
tu 15, Metsamart H. Puiatu 23, Metsis Triigi 3, Metuusalu
Tall. 14, Meyer Tall. 3, Mihkelson Ambla 3, Miitel Tall. 23,
Mikivere Tall. 23, Mikil Viljandi 9, Mikil Kohila vabrik 21,
Mikk Tall. 1, Miller Tall. 19, Miller Niidaste 23, Miller
Tahkuranna 23, Millermann Rae 23, Millistfer Tall. 23,
Milt Keila-Joa 22, Minneste Tartu 23, Mirt Tall. 10, Mitt
Pärnu 11, Moisar Tall. 4, Moks Viljandi 22, Moks Rõuge 17,
Moks P.-Jakobi 8, Moora Narva 18, Moorits Tartu 21,
Mosin Sangaste 10, Mostovski Tartu 3, Mudama Pärnu 18,
Muisnek Lepassaare 20, Mumm Soe 19, Mumm Pärnu 13,
Murakas Risti 23, Murs Kirepi 20, Must Võhma 22, Mägi
Saare 10, Mägi Narva 23, Mägi Tallinn 9, Mälk Pärnu 23,
Mänd Tall. 22, Mäni Haapsalu 11, Männik Rakvere 20,
Männikus Tori 7, Männimägi Narva 23, Märkson Pärnu 23,
Märtin Kastre 10, Määr Rakvere 13, Mõisamaa Tall. 23,
Mölder Tall. 21, Mölder Torgu 23, Mölder Pärnu 20, Möl-
der Rakvere 23, Mölder R. Tall. 15, Mõru Aidu 10, Mõttus
Kastre 11, Mühlbach Loksa 9, Mühlbach Pärnu 3, Müller
Tall. 21, Müllersdorf Simuna 23, Mürk V.-Irboska 8, Müür
Tall. 12, Müürsepp Abja 23.

Naarits Tall. 23, Naber Viljandi 22, Naelapää Ote-
pää 23, Nandi Loodi 23, Nappa Narva 12, Navrotsky Tal-
linn 13, Neidlich Jõeküla 8, Neomann Tall. 11, Neumann
Urvaste 13, Neumann Riisipere 9, Neumanskraft Tartu 23,
Niemann Kirikküla 22, Niggol Pärnu 10, Nigols Järva-
Kahala 5, Niinepuu Tall. 13, Nogu Rakvere 23, Noormägi
Narva 3, Normann Tall. 23, Novikov Tall. 23, Nuimägi
Tall. 22, Nurk Penuja 23, Nurk Rakvere 23, Nurk Tääksi 22,
Nurm Tall. 23, Nurm Haljala 23, Nuth Skarjatina 23, Nu-
ter Tall. 10, Nõmm Valgjärve 21, Nõmmann Tall. 10, Nõm-
mik Põltsamaa 14, Nõu Voldi 23, Nõu Tall. 23, Nõum Tall. 19.

Ohov Adavere 11, Ohtra Märjamaa 23, Oinling Tartu 3,
Oissaar Kil.-Nõmme 11, Oja Rakvere 13, Ojasuu Pärnu 19,
Olander Tall. 23, Ollik Tall. 3, Oona Nõo 9, Oras Irboska
23, Orav Suuropi 11, Orav Vaivara 6, Org Tall. 21, Orik
Pärnu 21, Orro Kukruse 23, Orkla Aruküla 23, Ostmann
Järve 23, Ots Kokora 10, Otsing Valga 23, Otsmann Tall. 18,
Ott Lehtse 9, Ottoson Nõmme 13.

Paabo Pankjavitsa 21, Paap Valga 13, Paat Aug. Uue-
Saaluse 13, Paat Aadu Uue-Saaluse 22, Padil Jõgeva 13,
Paesild Tall. 20, Pahl Häädemeeste 23, Paide Nõmme 13,
Paiso Nurtu 15, Paju Tall. 23, Paju Viljandi 23, Pakrovsky
Tall. 22, Palgi Veriora 23, Palginõmm Albu 23, Pallas
Tall. 3, Palkman Võru 2, Pallop Rakvere 23, Palm Vi-
nistu 23, Palm Saare 18, Palmberg Tall. 23, Paltmann Ki-
helkonna 23, Pani Viljandi 9, Parek Pärnu 22, Paris Tar-
tu 9, Parts Tall. 19, Parts Narva 13, Passau Tall. 13, Pas-
tarus Püssi 22, Parun Äksi 9, Pecker Võru 23, Peebo Tal-
linn 23, Peedo Mäetaguse 22, Peeneke Tall. 23, Peenema
Kohtla 23, Peetrus Pala 23, Peets Pärnu 9, Peetson
Tall. 8, Pehap Kambja 22, Pehap Mõnnaste 23, Pehme
Tall. 4, Peitel Võru 13, Pekkar Tall. 17, Pellmann Tall. 22,
Perdan Lepassaare 23, Perli Kuivaste 21, Permand Pärnu 19,
Perv Petseri 11, Pesur Tall. 23, Peterman Võsu 14, Peter-
son Tall. 23, Peterson J. Tall. 23, Peterson Mädara 9,
Peterson Särghaua 23, Peterson Nõmme 11, Peterson O.
Tall. 23, Petulai Nõo 23, Pihlak Nõmme 13, Pihlak Laiuse 21,

Piigats Tartu 23, Pihlberg Koeru 23, Piip Tall. 7, Piiv V.-
Vändra 5, Piiskop Tall. 23, Pikat A. Vastseliina 15, Pikat H.
Vastseliina 19, Pikker Tartu 20, Pikner Tall. 23, Pili Vänd-
ra 22, Pill Tartu 11, Pillam Haapsaare 11, Pille Sinialliku 22,
Pillikse Narva 20, Pillmann Pärnu 23, Pino Luhamaa 18,
Pinsel Kohila 2, Pirken Tall. 22, Piskunova Valga 22, Plado
Tartu 10, Ploom Võru 1, Pobel Tall. 21, Pojarkov Pike-
vere 19, Pojekson Tartu 10, Pokk Tall. 9, Polly Männiku 3,
Polli Rakke 23, Pook Tagula 23, Poom Jõgeva 19, Popp
Sauga 22, Pottsepp Sangaste 13, Pragi Peri 11, Praks Tal-
linn 23, Praks V.-Maarja 23, Praks H. Väike-Maarja 23,
Pralits Ambla 23, Prantsen Tall. 23, Prehm Tall. 21, Frei-
mann Nõmme 13, Friedenthal Kadrina 23, Printsman Kii-
lingi-Nõmme 13, Prisk Otepää 18, Privoi Naissaar 16,
Proodel Mäetaguse 23, Proomann Aruküla 23, Proševits
Einmanni 19, Pruu Laeva 23, Pukk Avinurme 13, Puksov
Räpina 23, Pulk Surju 23, Pull Nõmme 23, Punning Ahja 13,
Purre Jägala 7, Puusepp Sindi 12, Puusepp Petseri 23, Puu-
sepp Rakvere 23, Puusepp Pihla 23, Pähkel Nõmme 23,
Pällo Tallinn 9, Pärilin Tartu 23, Pärn Tartu 10, Pärna-
mägi V.-Maarja 21, Pärnits Vastsemõisa 13, Pärnu Linatõu-
tuse a/s. Pärnu 11, Pärnimägi Tartu 5, Pärsmann Tall. 10,
Pääbus Tall. 19, Pääsuke Viljandi 9, Pöder Tall. 20, Pöder
Taevere 18, Pödering Tall. 19, Põdra Anna Tall. 23, Põdra
Aug. Tall. 23, Põdra L. Tall. 23, Põid Tall. 6, Põning Tall. 23.

Raadik Valga 23, Rabakukk Tall. 8, Ragas Tall. 3, Ra-
gel Paldiski 23, Raig Põlva 21, Raieste Priipalu 8, Raitsepp
Auvere 4, Rallmann Pärnu 23, Ramantsova Abja 23, Rammo
Imavere 23, Randman Auvere 10, Rapp Tall. 22, Rasin
Kastre 19, Ratsunas Raasiku 23, Rattas Tall. 9, Raud
Raasiku 23, Raudsep K. Tall. 13, Raudsepp T. Tall. 17, Raud-
sepp Kose 13, Raudsepp Tartu 11, Raudsepp Viljandi 20,
Raus Paasvere 23, Rebane Kirbla 23, Rebina Illuka 20,

P O O L A L E N N U L I N I D

KIIRE - KINDEL - ODAV - MUGAV ÜHENDUS
3-MOOTORIGA LENNUKEEL TERVE EUROOPAGA.

TALLINN: LINNAKONTOR, HOTELL „KULD LÕVI“ TELEFON 426-27.
LENNUJAAM, TELEFON 313-30.

Redlich Tapa 19, Reek Tall. 23, Rei Uuemõisa 11, Reier
Kolga-Jaani 8, Reinberg Puurmanni 9, Reinert Tarvastu
13, Reinfardt Kiidjärve 13, Reinhardt E. Riisipere 13, Rein-
hardt K. Riisipere 23, Reinok Koigi 13, Reinvag Narva 10,
Reilson Kodijärve 13, Reisberg Kuremäe 23, Reitav Tall. 22,
Reite Kil.-Nõmme 23, Reiter Püssi 23, Rimmelgas Rak-
vere 21, Remmer Võhma 11, Ressar V. Tänasilma 8, Riis-
senkampff Haaps. 15, Riismandel Tall. 23, Riismann Tall. 16,
Riit Mõisak. 23, Ringenberg Jõek. 23, Rist S.-Kõpu 13, Ritson
Tall. 10, Robach Tall. 22, Robert Tall. 16, Robinson Tall.
11, Ront Kreenholm 23, Roos Tall. 20, Roosa Tall. 23,
Roose Tall. 16, Roose Emmaste 11, Rooseniit Tall. 13,
Root Tall. 23, Roots, Pärnu 13, Rosenberg Suure Kõpu
19, Rosenberg V.-Maarja 23, Rosenbladt Järva-Peetri 23,
Rosenthal Abja 16, Rosenvaldt Kohila 22, Helm-Rosin
Laiuse 22, Rosman Rakvere 18, Rossmann Hageri 13,
Rotmann Are 20, Rubin Paadremaa 23, Rull Lilli 9, Rul-
linkov Tartu 10, Rungi Anna 5, Ruuge Kose 13, Ruus
Tall. 23, Ruut Holdre 23, A. Rätsep Rakvere 23, Rätsep
Pala 23, K. Rätsep Rakvere 13, Rääbis Valga 23, Rääk
Otepää 23, Räästas Haapsalu 11, Rõigas Abja 22, Rõik-
mann Tartu 20, Rõks Tall. 23, Rõomussaar Puka 21,
E. Rütüel Tall. 23, Rütüel Harku 23, Rütüel Mõisaküla
23, S. Rütüel Tall. 23.

Saar Valga 23, Saar Viljandi 23, Saar Häädemeeste
23, Saar V. Tänasilma 21, Saarepera Tall. 21, Saar-
mann Rakvere 23, Saarmann Tall. 23, Saarmann Tartu 23,
Saart Tall. 6, Sabbe Võru 23, Sacharias Tall. 23, Saik
Rakvere 11, Sakermann Tall. 13, E. Sakkeus 8, Sakne
Nõmme 20, Saks Karksi-Nuia 23, Saks Tall. 18, Sallert

Tall. 23, Sallo Valga 22, Šamardin Pärnu-Jakobi 13, Sa-
mariütel Tall. 19, Samariütel Osola 23, Samberg Valge-
mäe 23, Samler Järva-Koigi 23, Sammül Viljandi 23, Sams
Sae 23, Samueelits Nõmme 23, Sander Pärnu 11, Sarap
Tartu 13, Sarens Kadrina 5, Sarv Tartu 11, Sauer Tall.
18, Saul Mustjala 21, Saulep Jõhvi 23, Saviauk Kastre
3, Savisaar Tartu 23, Schats, Tall. 13, Schmidt Väike-
Maarja 11, Schmidt Rakvere 22, Schmidt Vändra 23,
Schmitt Tall. 23, Schneider Pääsküla 13, Schults Hollandi
6, Schutting Piiometsa 8, Schvalbe Haljala 21, Schvalbe
Nõmme 23, Schönberg Tall. 3, Seemen Vana-Suislepa 5,
Seene Vihula 13, Seep Nõmme 23, Seestrund Toila 23,
Seilus Tall. 23, Seim Tsiistre 11, Seli J.-Peetri 13, Sepamägi
Järva-Jaani 15, K. Sepp Tall. 9, Sepp Audevälja 21, H.
Sepp Tall. 23, Sepp Pedja 13, Sepp Isaku 13, Sepp
Jõgeva 23, Sepp Narva 23, Sepp Türi 23, Seppik Tall.
21, Serg Ahja 13, Sergio Jausa 18, Sibul Viljandi 3, Si-
dorov Tall. 7, Sidorov Kohila 16, Sihvart Paide 11, Si-
hver Vana-Tänasilma 8, Sihver Maidla 23, Siider Tartu 13,
Siilak Viljandi 23, Siimann Tall. 23, Siimann Põlva 22,
Siimonsen Metsamõisa 11, Siimonsen Seliste 23, Siitak Nuia
2, H. Sikk Võru 13, E. Sikk, Võru 23, Sikk Tall. 22, Sikk
Rõuge 8, Sikka Veltsi 7, Sild Virtsjärve 10, Sild Tall. 8,
Sivilja Mõisaküla 23, Silm Rakvere 20, Simga Tartu 8,
Simmo Tartu 10, Simon Tartu 3, Simonson Valga 23, Sim-
son Valga 23, Simson Halliste 23, Sindi Ap. õigeusu kirik
Sindi 22, Sinka Võru 10, Sipp Võru 11, Sirel Roela 21,
Sirk Pärnu 23, Smironin Tall. 23, Sokk Võru 22, Sokman
K.-Järve 19, Solo Riidaja 23, Sommer Pärnu 22, Sommer
Jõgeva 23, Sommer Uulu 23, Soo Järva-Jaani 23, Soo-
bik Võru 7, Sool Tall. 10, Soop Tall. 13, Soopa Sürgavere
13, Soosar Roosna-Alliku 23, Soots Kil.-Nõmme 23, Spring-
gis Voltvete 21, Stamberg Tall. 11, Stein Puiatu 23, Stein-
berg Rakvere 23, Steinfeldt Sangaste 6, Stepanov Tartu
23, Stiglits, Viru-Peetri 16, Strandberg Talli 11, Straum
Talli 13, Suits Pärnu 23, Sulg Põltsamaa 23, Sulg Vil-
jandi 15, Sultson Pärnu 16, Susi Kunda 19, Suurkask
Tall. 5, Suurmann-Kärner Tall. 23, Suurmats Sinijärve 23,
Sälk Tartu 11, Sõna Karula 11, Sõster Narva 11.

Taalman Pärnu 23, Taar Viljandi 2, Taeker Narva
19, 23, Tael Paide 23, Taita Hargla 14, Takel Tall. 1,
Takso Pärnu 11, Talberg Narva 23, Tallmann Narva 4, Talp-
sep J. Vasalemma 18, Talpsep L. Vasal. 23, Tamberg Helter-
maa 18, Tamberg Tall. 23, Tamberg Triigi 9, Tamm Mäe-
taguse 23, Tamm Elistvere 7, Tamm Jõõpre 22, Tamm Ote-
pää 23, Tammai Viljandi 13, Tammann Treimanni 23, Tam-
mann Mõniste 9, Tammeri Tall. 23, Tammes Võhma-Ville-
vere 19, Tammets Albu 21, Tammeveski Haapsalu 15, Tam-
mik Võhma 13, Tanilov Voldi 13, Tann Saru 15, Tannel
Paide 21, Tarkpea D. Kärla 23, Tarkpea J. Kärla 23, Tarto
Haapsalu 23, Tasa Hageri 12, Tass Lehtse 3, Tatkam Laek-
vere 23, Teder Petseri 17, Tedersoo Tall. 23, Tedre Tall. 4,
Tedre E. Tall. 18, Teinfeld Ehamaa 9, Teiv Nõo 18, Tellis
Tall. 13, Tenneberg Rakvere 11, Tenno Tall. 10, Tepper
Tartu 23, Teppich Jõgeva 20, Teppo Sangaste 23, Ternä
Võru 9, Terras Narva 13, Tetto Tall. 23, Tevet Tall. 23,
Thalfeldt Tall. 23, Tibo Paide 21, Tiganik Vana-Laitsna 7,
Tiisel Rakvere 22, Tiisfeldt Pärnu 6, Till Nõmme 23, Tim-
berg Rakvere 22, Timmelmann Aug. Keina 17, Timmelmann
A. Keina 23, Timosken Rakvere 21, Tingas Tall. 3, Tisch-
ler Tartu 11, Tisler Karl Valtina 9, Toim Narva 21, Toime-
taja Paide 23, Tombach I. Tall. 23, Tombach P. Tall. 23,
Tomberg Vaeküla 23, Tomingas Valga 23, Tomingas Ka-
hala 23, Tomingas Viluvere 17, Tomson Kolu 13, Tomson
Aegviidu 4, Tomson Vändra 23, Tomson Tartu 23, Tomson
Paeküla 23, Tonto Tall. 23, Toodo Viljandi 13, Toomann
Haapsaare 9, Toost Vägeva 7, Torim Tall. 20, Tork Tall. 11,
Torn Tall. 23, Torrim Saare 23, Toru Kiidjärve 7, Traks
Kiviõli 16, Treifeldt Tall. 20, Treublut Tall. 19, Treufeldt Tall.
19, Treufeldt Nõmme 12, Triip Tall. 23, Tropp Leonh. Tall. 23,
Tropp Leena Tall. 23, Trossi Paide 18, Truberg Tall. 22, Trull
Lihula 10, Truu Pärnu 11, Tseikar Ahja 13, Tschuhna Tall. 22,
Tsopp Jõgeva 13, Tuha Tall. 9, Tuim Abja 23, Tukk Pirm. 8,
Tulp Tall. 23, Turi Tall. 13, Tutt Imavere 6, Tuvi Puka 23,
Tuvike Karula 23, Tuvikene Koiküla 9, Täht Tall. 20, Tärk
Varbola 9, Tõnisson Lõve 23, Tõnurist Mäetaguse 13, Tõuts
Abja 23.

Ugur Võru 21, Uibo Kil.-Nõmme 23, Uibo Voltvete 23,
Uibo Tartu 10, Ukku Jõhvi 23, Uluots Haapsalu 14, Und-
ritz Tall. 12, Univer Rapla 9, Univer Valga 6, Unt Tartu 22,
Unt Tall. 2, Uritam Tall. 4, Urm Valga 21, Ustal Võru 23,
Utsal Kastre 9, Utso Valga 9.

Vabaduse Risti Vendade Narva os. Narva 9, Vaha Tal-
linn 23, Vahar Tall. 20, Vaher Lalsi 11, Vaher Võru 7, Vaher
Saare 20, Vahter Aegna 4, Vain Jõelehtme 23, Vakker
Tall. 11, Vakmann Tall. 23, Vaksmann Järvakandi 23, Vald-
mann Narva 4, Valdmann Tall. 8, Valentin Tall. 13, Valker
Järve 23, Vallner Valga 23, Valter Simuna 8, Vanaselja
Tall. 23, Vara S.-Võhma 23, Vares Pärnu 21, Vares Vil-
jandi 19, Varik Penuja 13, Vassil Tall. 23, Vatsfeldt Kures-
saare 3, Vatter Viljandi 23, Vealaks Rakvere 23, Veber Rak-
vere 23, Veber Narva 13, Veeber Tartu 7, Veel Keina 11,
Veerlik Kõrgesaare 2, Veidemann Tall. 23, Veidenbaum Tal-
linn 23, Veidermann Tall. 23, Veiman Tartu 4, Veimann
Tall. 21, Veimer Vahastu 6, Veinberg Tall. 13, Veisbach
Rakvere 23, Veisberg Tall. 19, Veidermann Narva 21, Vels-
berg Tall. 23, Veltmann Pärnu 23, Vende Tall. 23, Venne-
mann Ahja 23, Ventsel Käru 22, Verev Narva 8, Veske
Tartu 23, Veske Viljandi 18, Veski Priipalu 13, Veski Järve
23, Veski Hiiu-Kõrgesaare 9, Vest Käru 23, Vetka Tartu 13,
Vichmann Kaisma 23, Vihmann Sarvi 14, Viidebaum Tall. 23,
Vildermann Tori 23, Viik Tall. 20, Viikholm Kunda 13, Viira
Tartu 6, Viisel E. Valga 12, Viisel H. Valga 11, Viisemann
Tall. 23, Viitov Tall. 21, Vikat Saare Uuemõisa 23, Viks
Tall. 21, Viks Pärnu 8, Vilberg Mereküla 5, Vildok Tall. 19,
Vildt Tall. 23, Vilip Lasila 13, Vilippus A. Raasiku 23, Vilip-
pus H. Raasiku 23, Vilippus U. Raasiku 23, Vilipson Suu-
ropi 13, Vill Surju 23, Villa Tagula 23, Villemson Tall. 22,

Vilmer Krüüdneri 1, Vilman Taebala 11, Vilmann Tall. 7, Vilms Tall. 11, Vilson Antsla 23, Vinnal Viljandi 16, Vipper Nõmme 23, Virgebau Tall. 5, Virks Aakre 14, Vodja Võru 23, Vogel Jõhvi 23, Voitka Rõuge 19, Vokk Nõo 23, Volmer Tartu 23, Vomm Viljandi 21, Voorman Keava 9, Vrangel Tall. 3, Vreintal Maidla 16, Väkrum Tall. 23, Väli Märjamaa 23, Värnik Rõpina 13, Võsu Jõgeva 22, Vürmer Järva-Kahala 21.

Õunapu Haljala 13, Õunbaum Tall. 23, Õunbaum Tall. 23.

Ü. E. N. Ü Vastse-Roosa osakond 9, Ülemaantee Raasiku 15, Ümarik Tall. 23, Ütirik Vigala 2.

Zekul Tall. 21, Zirnask Pärnu 18.

100108, 68202, 100106, 68205, 68207 Pärnu 23, kp. nr. 10032, 96721, 139331 Tall. 19, kp. nr. 10196, 15710 4, 10578, 197435, 197439 Valga 23, 10884, 10888, 148994 Tall. 23, 114622, 114624, 114627 Võru 23, kp. 11749, 61833, 157494 23, kp. nr. 11839, 106844, 174521 Rakvere 23, 011841, 011842, 011844 Aleksandri 19, kp. nr. 125182, 125189, 125190 Siigaste 18, kp. 125464, 12546, 40526 20, kp. nr. 127003, 127007, 127008, 127009 Tapa 23, A. K. 1272, 159421, 152853 Narva 20, Kp. rm. 12770 Viljandi 11, 012832, 012837, 087107 P. V. Valga 23, kp. rm. 1292 Valga 9, kp. 13233, 13235, 13236 23, kp. 135941, 135943, 177672 21, 136238, 118163, 167992 Viljandi 23, 137335, 137336, 137340 Tall. 23, kp. rm. 13866 (6) Kambja 16, 138915, 138919, 158486 Narva 23, kp. nr. 13900, 13982, 13988 23, kp. rm. 14181 10, 14288, 133284, 133286, 14286, 133288, 14281, 14282, 133285 Juuru 15, 143634, 143639, 143640 Kärkna 19, 146032, 146033, 146031 Tall. 23, rm. nr. 14664 Tall. 11, 14717, 66209, 30962 Tall.-Sadam 18, 15135, 15139, 126842 23, 153431, 153432, 153437, 153440 Palmse 23, kp. rm. 16572, 9222 Viljandi 3, 173844, 64853, 64851 Tartu 23, 174220, 174214, 174215 Märjamaa 23, 178677, 178674, 178679 Valga 23, 180263, 180266, 180220, 180265 Rakvere 23, kp. nr. 180572, 180577, 180575 23, kp. nr. 183031, 183033, 183035, 183039

Talli 23, 190773, 190771, 190772 Põltsamaa 23, 192481, 192482, 192483 Tartu 23, 192691, 192700, 192695 Haljala 23, 192694, 192693, 192698, 192696 Haljala 23, 192699, 192697, 192692 Haljala 23, kp. rm. 1935 Petseri 9, kp. rm. 19539, 17487 (3) Tall. 5, kp. 197452, 197453, 197456 Valga 23, E. P. kp. 197553, 10525, 10526 Valga 23, kp. 199745, 199747, 199749 22, 2022, 2025, 2027, 101305, 101307 23, 22161, 22162, 22163, 145654, 145655, 145656 16, kp. 224, 12256, 229 Alavere 23, kp. rm. 2246 Tartu 10, kp. nr. 25431, 159121, 159122, 159123 Irboska 23, kp. 27422, 27424, 27425, 27426 Kiviõli 23, 028341, 028342, 028343 Vasalemma 23, 23349, 23348, 23350 Vasalemma 19, kp. 28735, 28736, 28739 21, 29791, 29793, 29794, 29798, 29799 Jõhvi 23, 30595, 40434, 41805 Pärnu 23, kp. 33421, 33422, 33424 23, 33426, 33429, 33423 Tall 20, 35473, 35474, 35478 Kunda 19, kp. nr. 3692, 151558, 151554 20, kp. nr. 3695 3693, 151556 23, kp. nr. 3696, 151552, 151559 19, kp. nr. 3699, 3694, 151555 23, Kup. nr. 39661, 65572, 65579 Tartu 19, 39650, 148249, 39642 Mägiste 20, M. S. 041051, 041054, 041058 Viljandi 23, 041781, 166800, 197724 Tartu 23, kup. rm. 4521 Vaivara 7, kp. nr. 48073, 48078, 48080 Jäärja 23, 48699, 94162, 94166 Iisaku 20, 5041, 5044, 5048 Kuresaare 23, 52516, 52518, 52515 Rakvere 23, kp. nr. 52600, 134671, 165816 21, 53661, 53364, 142461, 142462, 142465, 142468 Kuressaare 13, 055484, 055485, 055489 Tall. 23, 55194, 51276, 65779, 51275, 51272, 51278, 51280, 51274, 512 Tall 9, 056484, 056486, 056490, 107197, 107199, 107200 Tall. 13, 58751, 58755, 58759 Vändra 21, 58753, 58756, 58760 Rahnoja 22, kp. 62673, 163756, 163760 Küttejõu 23, 064912, 064911, 064913, 064917 Pärnu 23, 68239, 191402, 191403 23, kp. 68252, 68259, 129925 Pärnu 13, 69941, 69942, 69950 Viljandi 22, kp. rm. 7362 Vigala 7, rm. 7506 (6), 17003 (3) 8, kp. 75483, 75486, 75488 23, kup. nr. 775, 198581, 198583 23, kup. 81242, 81243, 81245, 81249, 81250 Petseri 23, kp. 83091, 83092, 83100 Tõstamaa 23, kup. nr. 84664, 84667, 84669, 84670 22, kp. nr. 8561, 8567, 8568, 180964, 180966 Luumja 23, 85686, 187275, 85684, 85687, 187273; 187277 Kärü 14, kup. 85721, 85722, 85723, 132611, 132612, 163613 Nurste 16, 86386, 86388, 110376 23, 8805, 143946, 143949 Rakvere 21, 088015, 088020,

144327, 144329 Pärnu 23, rm. 9252 Viru-Jakobi 11, 95520, 95511, 95517, 95519 Tall. 19, 97069, 125932, 125938 Narva 23, kp. rm. 15098 Kavilda 10, 17296, 17297, 114023, 17293, 17293, 17291 Sõmeru 12, 17728, 019533, 019537, 114553 Petseri 7, 30776, 30773, 30772, 30779, 30778, 30777 Peedu 13, kp. rm. 3760, 15260 Narva 4, 3471, 3472, 3473, 3476, 3477, 3480 Viljandi 12, kp. rm. 5888, 1632 Lelle 3, kup. nr. 75093, 79095, 75096, 75097, 75098, 75099 Petseri 14, 084121, 084122, 084126, 084128, 084129, 084130 Albu 13, kp. rm. 8775 Tall. 11, kp. rm. 8966, nr. 159333 Põlva 9.

Preemiad antakse välja kahe kuu jooksul Vabadussõja Mälestamise Komitee loterii büroost Tallinn, Vene 1—15, igal äripäeval kella 9—15. Kui võitja saadab saatkulu ette (võib ka postmarkides), saadetakse preemiad postiga välja.

Saatkulu on lihtsaadetisena: magusroa lusikalt 40 senti; kuld- ja hõbeasjadelt — 25 senti; nahkasjadelt — 10 senti; raamatutelt — 8 senti; albumitelt — 6 senti, tähituna 10 senti rohkem.

Grammofoniplaate postiga välja ei saadeta, sest Komitee ei saa vastutada nende tervelt päralejõudmise eest. Selle asemel võib väljaspool Tallinnat asuv preemiasaaja soovikorral valida nimekirjas tähendatud nr. 7, 8, 9 või 10.

Preemiate väljaandmine algab 18. juunil s. a. ja lõpeb 18. aug. s. a.

Märkus: Pileti kupongide saatjad, kes oma nime ja aadressi loteriibüroole ei teatanud, saavad preemiad kätte — saadatud kupongide kohta tõenduseks vähemalt ühe pileti esitamisel, milleline ühes preemiaga tagasi saadetakse.

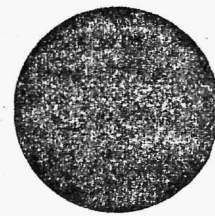
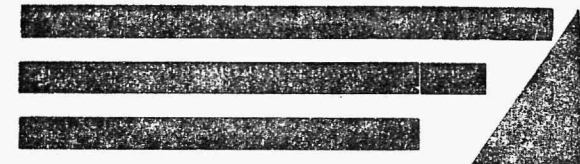
VABADUSSÕJA MÄLESTAMISE
KOMITEE LOTERIITOIMKOND.

„VÕRU TEATAJA“

Võru- ja Petserimaa ajaleht

ilmub esimese maakonna-
lehena Eestis juba 21 aastat.

Kuulutusi „Võru Teatajas“
on suurim mõju Võru ja Petserimaal.

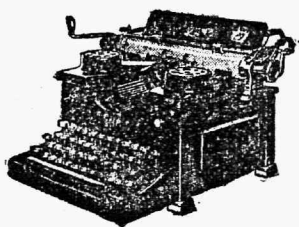

NAELAD,
INGLISE
JA ROOTSI
TSINGITATUD
KATUSEPLEKK,
MUST PLEKK,
AKNAKLAAS,
RAUAKAUP,
JA EHITUSTARBED
SOOVITAB HOOAJAKS
A/S. VENNAD KIMBERG
TALLINN, NUNNE 16, TEL. 448-17.

ROYAL kirjutusmasinad

Loon & Schitikov

Tallinn, Nigulliste t. 18.
Telefon 434-37.

EESTI
PIIMAÜHISUSTE LIIT

Estonia puistee 27 — III kord
Telef.: 460-01, 462-99.

A.-S. **H. Moser & Co.**

Pikk 19. Tel. 437-47

soovitab rikkalikumas valikus

tasku- ja käekelli maailmakuulsa H-y Moser & C-ie
vabrikust Le Locle Schveits.

Seina-, laua- ja äratuskellad. Kette- ja käevõrusid, kuld ja hõbe asju. Parimat Rootsi kristalli.

Jällemüüjatele meie oma kelli müügiks ei anna, mispärast neid ainult meie juurest saab.

Kodanikud!

**Toetage Vabadussõja üldmonumendi
püstitamist oma annetustega Komitee
karbikorjandusel 16. ja 17. juunil s. a.**

KEILA

villaketramis- ja kudumistööstuse

RIIE

on moodsamustriline ja

ON

valmistatud parimatest inglise lõngadest ning villadest ja on tõesti

HEA!

Kõigile on teada,

et shokolaadi ja kompekti tööstuse

„Soliid'i“

saadused on puhta maitsega, sest need on valmistatud ainult kõrge väärtuslikkudest toorainetest.

Kaupmeestel kõige kasulikuma osta, pole karta kauba rikkiminekut. Saadaval üle maa.

Tööstus ja ladu: Tallinn, Kopli 36.

Telefon 433-30.

Kaerahelbed.

J. PUHK & POJAD.

Kevadised uudisteosed:

O. LUTS: Ladina köök. Mälestused VI.

E. Järve kaas. Hind 3 kr. ilukõites 4 kr. 50 s.

Dr. J. LUIGA: Päevamured I. Hind 5 kr. 25 s.

Kunstühing Pallas 1928-1933. Hind 2 kr. 50 s.

R. ROHT: Punane liblikas. Hind 2 kr.

J. JAIK: Pombi ja esivanemate kuld. Hind 3 kr. 75 s.

Ed. VISNAPUU: Loomade talu. Hind 1 kr. 25 s.

VI ST. REYMOND: Talupojad III. Hind 6 kr. 25 s.

E. STAHLBERG: Päikese tõusu poole.

Hind 4 kr. 75 s.

A. SWAN: Tottisalmi pärija. Hind 3 kr.

J. SPYRI: Väike Heidi II. Hind 2 kr.

J. KÄRNER: Usutaganeja. Hind 2 kr. 20 s.

J. TAAR: Kes on süüdi? Hind 1 kr. 80 s.

H. RAUDSEPP: Demobiliseeritud perekonnaisa.

Hind 2 kr.

Eelmise aasta toodangust:

Ed. LAAMAN: Demokraatia ja diktatuur.

Hind 1 kr. 45 s.

H. HALJASPÖLD: Väike võõrsõnastik. Hind 2 kr. 75 s.

R. GABREL: Tempelmaksu seadus. Hind 2 kr. 75 s.

O-Ü. „NOOR-EESTI“ KIRJASTUS

Tartus, Rütli tän. 4.

Esimene suurloterii Eestis!

Peavõit esmakordselt 2 miljonit senti.

Järgmised võidud: 5000 kr., 2 x 2.500 kr., 2 x 1.000 kr., 2 x 500 kr., 4 x 250 kr., 10 x 100 kr., 30 x 50 kr., 40 x 10 kr., 80 x 5 kr. jne. — Üldse lõpploosimisel võite 4 miljoni senti eest. Lõpploosimine 28. novembril s. a. Loterii pileteid võib saada ja posti kaudu tellida Vab. Mäl. Komitee Loteriibüroost, Tallinn, Vene tän. 1, 15. Tel. kaitseväge 240. Posti jooksev arve 300.

Vabadussõja Mälestamise Komitee.

UUDISLEHT

avaldatakse alati kõige täielikumad kirjeldused kõigist kodu- ja välismaade tähtsamatest sündmustest.

„Uudisleht“ on müügil igalpool. Tellimisi võtavad vastu posti-asutused ja talitus Tallinnas,

Rataskaevu tän. 9.

JUTULEHT

toob põnevaid jutte, romaane ja vesteid paljude vastavate piltidega.

„Jutuleht“ ilmub kord nädalas ja maksab tellides 45 s. kuus,

„Maalehe“ tellijaile 25 s. kuus, Tellimisi võtavad vastu posti-

asutused ja talitus Tallinnas,

Rataskaevu tän. 9.

ROMAAN

kauni välimusega, värvi- ja illustratsioonidega perekonna-ajakiri. Sisuks kodu- ja välismaade parimate kirjanikkude tööd ja populaarteaduslikud kirjutused.

„Romaan“ ilmub 2 korda kuus, tellides 50 s. kuus. Tellimisi

võtavad vastu postiasutused ja

talitus Tallinnas,

Rataskaevu tän. 9.

Auto-transport Ed. Poola

Laulupeo tän. 22.

Kõnetr. 306-23 ja 306-24.

„RENAULT“ VEOAUTOD

õhukummidel 1½—10 tonnini, mööbli ja igasuguste muude raskuste veoks alati saadaval ühes vilunud töölisega ja kõigi laadimisabinõudega

„POLARIS“

Eesti Kinnitus-Aksia-Selts

võtavad vastu järgmisi

KINNITUSI:

TULE-, MURDVARGUS-, VEO-, VÄÄRTSAADETE-, KASKO-(LAEVAKEREDE) JA KLAASKINNITUSI

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid ületavad **Kr. 870.000.-**

Seltsi asutamisest peale on kahjude eest välja-maksetud üldkokku **Kr. 3.987.028.20**

Soliidne edasikindlustus! Kahjud likvideeritakse viivitamata!

Juhatus asub Tallinnas, Vana Viru tän. 12. Kõnetraat 426-66. Telegr.-aadress: „Polaris“

Osakond asub Tartus, Lihaturg nr. 7.

Kõnetraat 6-75.

Esindajad kõigis linnades ja maakohades.

Järgm. kodumaa Tekstiilvabrikute müügikeskkoht ja pealadu:

- Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabrik A-S.
- Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O-Ü.
- Sindi Tekstiilvabrikute Ühisus, end. Wöhrmann & Poeg.
- Eesti Niidi Vabriku Ühisus.